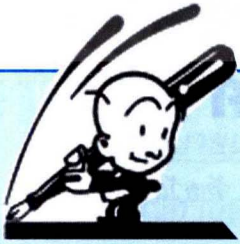

โครงการสันติมิตร ไทย-ญี่ปุ่น

NEWSLETTER JAPAN MONITOR PROJECT

Editorial...

เอกสารจดหมายข่าวของโครงการสันติมิตรไทย-ญี่ปุ่น (Japan Watch Project) ฉบับนี้ แม้ว่าจะเป็นฉบับที่ 5 แต่ก็ยังเป็นฉบับแรกของรูปแบบใหม่ที่โครงการฯ ได้นำเสนอ โดยได้มีการเปลี่ยนแปลงจาก 4 ฉบับก่อนทั้งด้านเนื้อหาและรูปแบบให้มีความหลากหลายและน่าสนใจมากขึ้น

วัตถุประสงค์หลักของเอกสารจดหมายข่าวของโครงการฯ สันติมิตรไทย-ญี่ปุ่น ก็เพื่อเป็นสื่อกลางในการให้ข้อมูลข่าวสารแก่สังคมไทย ทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นโดยตรง เช่น ข้าราชการ ผู้กำหนดนโยบาย และผู้ที่สนใจเรื่องราวเกี่ยวกับประเทศญี่ปุ่น ด้วยความหวังว่าเรื่องราวต่างๆ ของประเทศญี่ปุ่นทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมจะเป็นที่รับรู้และเข้าใจมากขึ้นในหมู่คนไทยเพื่อที่สัมพันธ์ของทั้งสองประเทศจะได้ดำเนินไปโดยราบรื่นและเท่าเทียมกันมากขึ้น

สำหรับเอกสารจดหมายข่าวฉบับนี้ประกอบด้วยเนื้อหาที่สำคัญ 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เป็นรายงานการวิจัยบางส่วน of โครงการวิจัยที่อยู่ภายใต้โครงการสันติมิตรไทย-ญี่ปุ่น ส่วนที่ 2 เป็นบทความทางวิชาการที่ได้รับการแปลและนำมาเรียบเรียงใหม่ และส่วนสุดท้าย เป็นเกร็ดความรู้เกี่ยวกับสังคมญี่ปุ่น และข้อเขียนที่แสดงถึงทัศนะและประสบการณ์ต่างๆ เกี่ยวกับญี่ปุ่น

เอกสารจดหมายข่าวนี้ได้รับการสนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) โดยจะออกทุก 3 เดือน สำหรับผู้อ่านที่มีข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะใดเกี่ยวกับบทความในจดหมายข่าว หรือเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับญี่ปุ่น สามารถส่งความเห็นของท่านมาได้ตามที่อยู่ของโครงการสันติมิตรไทย-ญี่ปุ่น ตามที่ปรากฏในเอกสารนี้

ศิริพร วัชชวัลคุ
ผู้ประสานงาน
โครงการสันติมิตรไทย-ญี่ปุ่น
มกราคม 2548

สารบัญ

ส่วนที่ 1 รายงานการวิจัยโครงการสันติมิตรไทย-ญี่ปุ่น	
นโยบายและยุทธศาสตร์การทำข้อตกลงการค้าเสรี	
ของญี่ปุ่น : ความก้าวหน้าและอุปสรรค	2
ส่วนที่ 2 บทความที่น่าสนใจ	
ความพยายามในการปรับตัวของภาคเกษตรของญี่ปุ่น	15
ส่วนที่ 3 รอบรู้เรื่องญี่ปุ่น	
นานาคำถาม ตามรอยตะวัน	20
ตามรอยตะวันสารระพันเรื่องน่าอ่าน	25
J-Festival	30
J-Toys	34
รู้เฟื่องเรื่องญี่ปุ่น	37

Research.....
Report.....

นโยบายและยุทธศาสตร์ การทำข้อตกลงการค้าเสรีของญี่ปุ่น : ความก้าวหน้าและอุปสรรค*

โดย ศิริพร รัชชวัลคุ**

บทนำ

ในปี 2002 ญี่ปุ่นได้ทำข้อตกลงการค้าเสรีสองฝ่ายกับสิงคโปร์เป็นประเทศแรก และหลังจากนั้นอีก 2 ปี คือในปี 2004 ญี่ปุ่นก็ได้ทำข้อตกลงการค้าเสรีสองฝ่ายกับเม็กซิโกและฟิลิปปินส์ รวมทั้งในระหว่างปี 2002-2004 ญี่ปุ่นยังได้ดำเนินกระบวนการเจรจาทำข้อตกลงการค้าเสรีทั้งแบบสองฝ่ายและหลายฝ่ายกับอีกหลายประเทศด้วย เช่น ไทย เกาหลีใต้ และ ASEAN เป็นต้น การดำเนินนโยบายของญี่ปุ่นในลักษณะดังกล่าวนี้มันเป็นเรื่องที่น่าสนใจมากเพราะถือเป็นการเปลี่ยนแปลงนโยบายและแนวทางในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่นที่สำคัญประการหนึ่ง เนื่องจากแต่เดิมนั้นญี่ปุ่นเลือกแนวทางในการดำเนินนโยบายการทำข้อตกลงการค้าเสรีแบบใช้เวทีหลายฝ่าย เช่น GATT หรือ WTO มากกว่าจะใช้แนวทางสองฝ่าย ญี่ปุ่นเพิ่งเริ่มที่จะหันมาสู่แนวทางการทำข้อตกลงการค้าเสรีแบบสองฝ่ายในช่วงปลายทศวรรษที่ 1990 นี้เอง

ดังนั้นประเด็นการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจ

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของรายงานการวิจัยเรื่อง "การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่น" ซึ่งได้รับการสนับสนุนจาก สกว.

** อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ ภาควิชาการระหว่างประเทศและการทูต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และผู้ประสานงานโครงการ Japan Watch ของ สกว.

ศึกษาว่าทำไมญี่ปุ่นจึงเปลี่ยนแนวทางในการดำเนินนโยบายดังกล่าว ซึ่งรายงานสั้นๆ ฉบับนี้เป็นความพยายามในการที่จะตอบปัญหาข้างต้น

นโยบายและยุทธศาสตร์ การทำข้อตกลงการค้าเสรีของญี่ปุ่น

นับแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา เมื่อญี่ปุ่นกลับเข้ามาเป็นสมาชิกของสังคมโลกในด้านเศรษฐกิจอีกครั้ง ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีนโยบายสนับสนุนการเจรจาและการทำข้อตกลงการค้าเสรีแบบหลายฝ่ายโดยผ่านเวทีระหว่างประเทศต่างๆ อย่างแข็งขันมากกว่าที่จะสนับสนุนการทำข้อตกลงการค้าเสรีแบบสองฝ่ายหรือเฉพาะภูมิภาคด้วยเหตุผลสำคัญ คือ ญี่ปุ่นมองว่าการทำข้อตกลงการค้าเสรีเป็นการเลือกปฏิบัติต่อประเทศที่ไม่ได้เป็นสมาชิก ดังนั้นญี่ปุ่นจึงยึดถือในข้อตกลงของ GATT ที่เน้นเรื่องการให้ MFN (Most Favored Nation) มาโดยตลอดⁱ อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ทางเศรษฐกิจของโลกหลังสงครามเย็นทำให้ญี่ปุ่นเริ่มที่จะเปลี่ยนแนวนโยบายของตนเองในเรื่องนี้

สถานการณ์ระหว่างประเทศทางด้านเศรษฐกิจได้เริ่มเปลี่ยนแปลงนับตั้งแต่ต้นทศวรรษที่ 1990 โดยเริ่มจากความล้มเหลวของการเจรจาการค้าของ GATT รอบ Uruguay ในเดือนธันวาคม 1990 ซึ่งเป็นสัญญาณแสดงให้เห็นว่าการเจรจาการค้า

หลายฝ่ายเป็นเรื่องยากและอาจต้องให้เวลานาน เหตุการณ์ต่อมา คือ ความสำเร็จของประชาคมยุโรปในปี 1992 ที่พัฒนาไปสู่การเป็นตลาดร่วม ตามมาด้วย การประกาศตั้งเขตการค้าเสรีของกลุ่มประเทศ ASEAN ในปีเดียวกันและในอีก 2 ปีต่อมาคือในปี 1994 เขตการค้าเสรีอเมริกาเหนือหรือ NAFTA ก็ถูกสถาปนาขึ้นⁱⁱ หลังจากนั้นมาการทำข้อตกลงการค้าเสรีและเขตการค้าเสรีก็กลายเป็นกระแสที่แพร่กระจายไปทั่วโลก และกลายเป็นเครื่องมือสำคัญของรัฐในการพัฒนาเศรษฐกิจ จนกระทั่งปี 2002 มีประเทศหรือเขตเศรษฐกิจอยู่เพียง 5 เขตเท่านั้นที่ไม่ได้มีส่วนร่วมในเขตการค้าเสรีใดเลย คือ ญี่ปุ่น, สาธารณรัฐประชาชนจีน, ฮองกง, ไต้หวัน, และเกาหลีใต้ⁱⁱⁱ

จากการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ระหว่างประเทศด้านเศรษฐกิจเหล่านี้มีผลทำให้ญี่ปุ่นต้องเผชิญกับเงื่อนไขทางเศรษฐกิจชุดใหม่ นั่นคือประการแรก ญี่ปุ่นเริ่มมีมุมมองใหม่ต่อการทำข้อตกลงการค้าเสรี กล่าวคือความสำเร็จของเขตการค้าเสรีในหลายแห่งของโลกทำให้ญี่ปุ่นเริ่มเห็นว่า การทำข้อตกลงการค้าเสรีเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการสร้างความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ^{iv} ซึ่งญี่ปุ่นก็น่าจะนำมาใช้ได้บ้าง โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่เศรษฐกิจตกต่ำมาเป็นเวลายาวนาน เช่นนี้ ประการที่สอง จากการที่การทำข้อตกลงการค้าเสรีและเขตการค้าเสรีเป็นกระแสที่แพร่กระจายไปทั่วโลกและประเทศต่างๆ ในโลกสวน

มากเป็นส่วนหนึ่งของเขตการค้าเสรีแห่งใดแห่งหนึ่ง ยกเว้นญี่ปุ่นที่ยังไม่ได้ทำข้อตกลงการค้าเสรีกับประเทศใดเลย ทำให้ญี่ปุ่นเริ่มได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ดังกล่าว เพราะการทำข้อตกลงการค้าเสรีในด้านหนึ่งทำให้เกิดการเลือกปฏิบัติต่อประเทศที่มีได้เป็นสมาชิก ดังนั้นญี่ปุ่นจึงกลายเป็นประเทศที่ไม่ได้รับสิทธิประโยชน์จากประเทศคู่ค้าที่ไม่ได้มีการทำข้อตกลงการค้าเสรีระหว่างกันมากเท่ากับประเทศคู่แข่งของตนที่มีการทำข้อตกลงการค้าเสรีกับประเทศคู่ค้านั้นแล้ว^v กรณีของเม็กซิโกเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนมากในเรื่องนี้ โดยในช่วงก่อนที่จะมีการทำข้อตกลงเขตการค้าเสรีกับญี่ปุ่นนั้น เม็กซิโกได้ทำข้อตกลงการค้าเสรีกับสหรัฐฯ และ EU ไปก่อนแล้ว ซึ่งส่งผลให้ผู้ส่งออกญี่ปุ่นอยู่ในฐานะเสียเปรียบผู้ส่งออกของสหรัฐฯ และ EU มากเพราะต้องเผชิญกับภาษีนำเข้าในอัตราที่สูง ในขณะที่ผู้ส่งออกของสหรัฐฯ และ EU ไม่มีปัญหาดังกล่าว^{vi} นอกจากนี้เมื่อเม็กซิโกประกาศว่าจะใช้อัตราภาษีนำเข้าถึง 50% ต่อสินค้ารถยนต์จากญี่ปุ่น ทำให้ภาคอุตสาหกรรมของญี่ปุ่นตื่นตัวในเรื่องนี้มากขึ้น เพราะเกรงว่าจะเกิดความเสียเปรียบในการแข่งขันกับประเทศคู่แข่งอื่นจากการดำเนินมาตรการดังกล่าวของเม็กซิโก^{vii} จึงได้พยายามกระตุ้นให้รัฐบาลของญี่ปุ่นใส่ใจกับเรื่องการทำข้อตกลงการค้าเสรีกับเม็กซิโกมากขึ้น ประการที่สาม นับตั้งแต่กลางทศวรรษที่ 1990 เป็นต้นมา ญี่ปุ่นเริ่มตระหนักว่าการพึ่งพิงอยู่กับองค์การระหว่าง

ประเทศในการเจรจาการค้าเสรีอาจจะไม่ใช่ทางเลือกที่อำนวยการประโยชน์สูงสุดให้แก่ประเทศ ทั้งนี้เพราะความล้มเหลวของการเจรจาการค้าภายใต้ WTO แสดงให้เห็นว่าเวทีระหว่างประเทศแม้จะเป็นเครื่องมือที่ดี แต่ก็อาจจะใช้เวลานานเกินไป นอกจากนั้น การทำข้อตกลงการค้าเสรีในทศวรรษที่ 1990 นี้มีได้เน้นเฉพาะเรื่องการลดอุปสรรคทางการค้า ซึ่งได้แก่ อัตราภาษีและอุปสรรคที่มีใช่อัตราภาษีเท่านั้น หากยังรวมถึงความตกลงในด้านอื่นๆ ด้วย เช่น การลงทุน การเคลื่อนย้าย แรงงาน และทรัพย์สินทางปัญญา เป็นต้น ซึ่งการทำข้อตกลงการค้าเสรีในยุคใหม่นี้ (Non-Traditional Agreement หรือ “New Age FTAs”)^{viii} เป็นสิ่งที่เอื้ออำนวยประโยชน์ให้แก่สมาชิกมากกว่า รวมทั้งไม่ได้ขัดกับแนวทางของ WTO ด้วย หากแต่เป็นเครื่องมือที่ช่วยสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้แก่สมาชิกในขอบข่ายที่ไม่ได้ครอบคลุมโดย WTO^{ix} ดังนั้นถ้าญี่ปุ่นจะทำข้อตกลงการค้าเสรีบ้างก็ไม่น่าจะต้องกังวลว่าจะขัดกับหลักการของ WTO และแนวทางที่ตนเองเคยยึดถือมาก่อน ประการที่สี่ซึ่งเป็นประเด็นต่อเนื่องจากประการที่สาม คือ ประเทศหรือกลุ่มประเทศที่สนับสนุนการค้าเสรีและมีขนาดทางเศรษฐกิจที่ใหญ่ เช่น สหรัฐฯ และ EU ต่างก็ทำข้อตกลงการค้าเสรีกันทั้งนั้น และในขณะเดียวกันประเทศเหล่านี้ก็มีบทบาทที่เข้มข้นใน WTO ด้วย^x ดังนั้นญี่ปุ่นจึงไม่มาที่จะต้องกังวลใจในการริเริ่มทำข้อตกลงการค้าเสรี และประการ

สุดท้าย จากประสบการณ์การทำข้อตกลงการค้าเสรีของหลายประเทศทำให้ญี่ปุ่นได้เห็นว่า การทำข้อตกลงการค้าเสรีมีประโยชน์โดยเฉพาะอย่างน้อย 2 ประเด็นที่สำคัญคือ ในด้านเศรษฐกิจ การทำข้อตกลงการค้าเสรีเป็นการขยายตลาดและเพิ่มการแข่งขันซึ่งจะนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ในขณะที่ในด้านการเมืองและการทูต การทำข้อตกลงการค้าเสรีจะเป็นการเพิ่มอำนาจต่อรองให้แก่ประเทศ^{xi}

จากสถานการณ์ที่ญี่ปุ่นเผชิญอยู่ในช่วงต้นและกลางทศวรรษที่ 1990 ดังกล่าวข้างต้นนี้ ทำให้รัฐบาลญี่ปุ่นเริ่มเปลี่ยนแนวคิดและนโยบายในเรื่องการทำข้อตกลงการค้าเสรีแบบสองฝ่าย และเริ่มให้ความสำคัญแก่แนวทางนี้มากขึ้น อาจกล่าวได้ว่ารายงานของกระทรวง MITI (METI ในปัจจุบัน) ในปี 1998 ที่เสนอแนวนโยบายเรื่องยุทธศาสตร์การทำข้อตกลงการค้าเสรีเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญของญี่ปุ่นในเรื่องนี้ โดยเปลี่ยนจากการสนับสนุนแนวทางการเจรจาแบบหลายฝ่ายในเวทีระหว่างประเทศมาให้ความสำคัญมากขึ้นกับการทำข้อตกลงการค้าเสรีแบบสองฝ่ายและในระดับภูมิภาคด้วย^{xii} โดยเหตุผลหลักที่มีการนำมาใช้อธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ประกอบด้วย ประการแรกคือ ความต้องการหลีกเลี่ยงการถูกโดดเดี่ยวเนื่องจากประเทศต่างๆ ในโลกได้ทำข้อตกลงการค้าเสรีกันไปแล้ว ประการที่สองซึ่งเป็นผลสืบเนื่องก็คือ ความต้องการหลีกเลี่ยงความเสียหาย

ที่จะเกิดจากการที่ประเทศต่างๆ ทำข้อตกลงการค้าเสรีกันไปแล้วและให้สิทธิประโยชน์แก่กัน ในขณะที่ถ้าญี่ปุ่นไม่ได้ทำข้อตกลงการค้าเสรีกับใครเลยก็จะเป็นผู้เสียประโยชน์มาก ประการที่สามเป็นการตอบสนองต่อความล่าช้าของการเจรจาแบบหลายฝ่ายโดย WTO ซึ่งทำให้ญี่ปุ่นเริ่มหมดหวังและเกรงว่าประเทศจะเสียประโยชน์ ถ้าฟังฟังหรือรอคอยความตกลงจาก WTO เพียงฝ่ายเดียว ในขณะที่หลายประเทศใช้ทั้งเวทีของ WTO และการดำเนินการแบบสองฝ่ายด้วย และประการสุดท้าย เนื่องจากภาคการผลิตภายในประเทศของญี่ปุ่นเอง บางภาคต้องการการปฏิรูปจึงมีความคาดหวังว่า ผลจากการทำข้อตกลงการค้าเสรีจะเป็นแรงกดดันประการหนึ่งที่ช่วยผลักดันให้เกิดการปฏิรูปดังกล่าวได้^{xiii}

เมื่อเริ่มจะเปลี่ยนนโยบาย ญี่ปุ่นก็คิดในเรื่องรูปแบบและเป้าหมายของการทำข้อตกลงการค้าเสรีที่จะอำนวยประโยชน์ให้แก่ญี่ปุ่นอย่างเต็มที่จากรายงานของกระทรวงการต่างประเทศของญี่ปุ่นกล่าวว่า ข้อตกลงเขตการค้าเสรีที่ญี่ปุ่นปรารถนาควรมีลักษณะที่ครอบคลุม ยืดหยุ่น และสามารถเลือกได้ (Comprehensiveness, Flexibility, และ Selectivity)^{xiv} ซึ่งหมายความว่าข้อตกลงดังกล่าวที่จะทำกับประเทศหรือกลุ่มประเทศใดก็ตามควรมีลักษณะที่มีการตกลงร่วมมือกันมากกว่าเรื่องการลดอุปสรรคทางการค้าเท่านั้น แต่ควรรวมถึงการอำนวยความสะดวกทางการค้าและความร่วมมือ

ในมิติอื่นๆ ด้วย นอกจากนั้น ข้อตกลงที่ทำกับแต่ละประเทศควรมีลักษณะยืดหยุ่นและเลือกได้ตามความเหมาะสมของแต่ละประเทศคู่เจรจาเพื่อจะสร้างความเป็นไปได้มากที่สุดของการร่วมมือกัน นอกจากนั้น ประเด็นที่สำคัญอีกประการหนึ่งของรูปแบบการทำข้อตกลงการค้าเสรีที่ญี่ปุ่นต้องการคือ ข้อตกลงดังกล่าวต้องสามารถที่จะถูกใช้เพื่อช่วยเหลือประเทศที่กำลังพัฒนาที่เป็นคู่เจรจาของญี่ปุ่นได้ด้วย โดยเฉพาะเพื่อช่วยในการพัฒนาของประเทศเหล่านั้น ด้วยเหตุนี้ญี่ปุ่นจึงมักจะกล่าวเสมอว่าญี่ปุ่นต้องการทำข้อตกลงการค้าเสรีที่มีคุณภาพ มากกว่าข้อตกลงการค้าเสรีที่หลายๆ ประเทศได้ทำมาก่อนแล้ว^{xv}

ในด้านยุทธศาสตร์ ญี่ปุ่นได้พยายามกำหนดเกณฑ์ในการตัดสินใจว่าจะเริ่มเจรจาการทำข้อตกลงการค้าเสรีกับประเทศใดก่อนด้วยเหตุผลใด ซึ่งญี่ปุ่นได้กำหนดเกณฑ์ไว้ดังนี้คือ เกณฑ์ด้านเศรษฐกิจ หมายถึง ประเทศที่เป็นคู่ค้าสำคัญของญี่ปุ่น และเมื่อทำข้อตกลงการค้าเสรีแล้วจะอำนวยความสะดวกทางเศรษฐกิจให้แก่ญี่ปุ่นเป็นอย่างมาก ซึ่งก็คือ สหรัฐฯ, EU, และประเทศใน ASEAN เกณฑ์ด้านภูมิศาสตร์ หมายถึง ประเทศหรือภูมิภาคที่มีความสำคัญกับญี่ปุ่นทั้งในด้านเศรษฐกิจและการเมือง-ความมั่นคง เนื่องจากข้อตกลงการค้าเสรีในยุคใหม่มีขอบเขตครอบคลุมกว้างขวางมากกว่าเรื่องการค้า ซึ่งก็คือ ประเทศใน ASEAN และภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เกณฑ์ในด้านการเมืองและการทูต

หมายถึง ประเทศหรือกลุ่มประเทศที่มีความสำคัญกับญี่ปุ่นด้านการเมือง ที่จะช่วยเพิ่มอำนาจต่อรองให้แก่ญี่ปุ่นเมื่อมีการทำข้อตกลงการค้าเสรีแล้ว ซึ่งได้แก่ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในด้านความเป็นไปได้และเงื่อนไขเวลา หมายถึง ประเทศหรือกลุ่มประเทศที่มีแนวโน้มว่าสนใจจะทำข้อตกลงการค้าเสรีกับญี่ปุ่น รวมทั้งในด้านเงื่อนไขของเวลาว่าประเทศหรือกลุ่มประเทศเหล่านั้นมีความพร้อมและความต้องการในการทำข้อตกลงการค้าเสรีกับญี่ปุ่นในเวลาที่ญี่ปุ่นก็ต้องการทำเช่นเดียวกัน ซึ่งได้แก่ ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และ ASEAN จากการกำหนดยุทธศาสตร์ดังกล่าวทำให้ญี่ปุ่นเลือกที่จะเริ่มต้นการเจรจาการทำข้อตกลงการค้าเสรีกับเกาหลีใต้ เม็กซิโก และ ASEAN ก่อน ด้วยเหตุผลที่สำคัญ คือ เกาหลีใต้เป็นประเทศคู่ค้าที่สำคัญในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีความสำคัญกับญี่ปุ่นทั้งด้านการเมืองและเศรษฐกิจ รวมทั้งมีความเป็นไปได้ในการทำข้อตกลงด้วย ในส่วนของเม็กซิโกนั้น เป้าหมายใหญ่อยู่ที่การลดความเสียหายที่เกิดจากการที่ประเทศคู่แข่งของญี่ปุ่น คือ สหรัฐฯ และ EU ซึ่งมีข้อตกลงการค้าเสรีกับเม็กซิโกแล้ว ซึ่งทำให้ญี่ปุ่นเสียเปรียบในการแข่งขัน รวมทั้งเป้าหมายที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ เพื่อเป็นประตูไปสู่เขตการค้าเสรีอเมริกาเหนือซึ่งเป็นกลุ่มประเทศคู่ค้ารายใหญ่ของญี่ปุ่น ในกรณีของ ASEAN นั้น เหตุผลสำคัญมีทั้งด้านการเมืองและเศรษฐกิจ ASEAN ไม่ได้เป็นเพียงประเทศคู่ค้าสำคัญของ

ญี่ปุ่นเท่านั้น แต่ยังเป็นเป้าหมายของการลงทุนของ ญี่ปุ่น เป็นแหล่งทรัพยากร และรองรับการเคลื่อน ย้ายฐานการผลิตของญี่ปุ่นด้วย ในด้านการเมือง ASEAN เป็นกลุ่มประเทศที่มีความเป็นมิตรกับ ญี่ปุ่นและตระหนักถึงความสำคัญ ของญี่ปุ่นต่อ ภูมิภาคเป็นอย่างมาก รวมทั้งยังทำหน้าที่ในฐานะ เป็นผู้สร้างสมดุลแห่งอำนาจระหว่าง จีนกับ ญี่ปุ่นในภูมิภาคด้วย และในด้านของความพร้อม และเงื่อนไขของเวลา ประเทศในกลุ่ม ASEAN หลายประเทศก็มีความต้องการและพร้อมที่จะทำ ข้อตกลงการค้าเสรีกับญี่ปุ่นเช่นเดียวกัน^{xvi}

จากแนวทางและยุทธศาสตร์ดังกล่าวได้นำ ไปสู่การเริ่มต้นศึกษาความเป็นไปได้ในการทำข้อตกลง การค้าเสรีระหว่างญี่ปุ่นกับเม็กซิโกในปี 1999 และ ในปีเดียวกันนี้เอง การศึกษาความเป็นไปได้ในการทำ ข้อตกลงการค้าเสรีกับเกาหลีใต้และสิงคโปร์ ในฐานะประเทศสมาชิกของ ASEAN ก็ได้ถูกดำเนินการด้วยเช่นเดียวกันโดยหน่วยงานทางวิชาการทั้ง ของญี่ปุ่น เม็กซิโก เกาหลีใต้ และสิงคโปร์^{xvii} ผลจากการศึกษาแสดงให้เห็นถึงผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ที่ญี่ปุ่นจะได้รับจากการทำข้อตกลงการค้าเสรีกับ ประเทศดังกล่าว ซึ่งนำไปสู่การตั้งคณะทำงานเพื่อ เริ่มกระบวนการเจรจา อย่างไรก็ตาม ในช่วงหลังจาก ปี 1999 ไปแล้วเมื่อญี่ปุ่นเริ่มกระบวนการเจรจาจริง ก็พบว่ามิอุปสรรคอยู่หลายประการที่ทำให้กระบวนการทำข้อตกลงการค้าเสรีกับประเทศดังกล่าว ไม่ประสบความสำเร็จรวดเร็วและราบรื่น จนกระทั่ง

ถึงปี 2002 ญี่ปุ่นจึงสามารถทำข้อตกลงการค้าเสรี กับประเทศสิงคโปร์ได้เป็นประเทศแรก และญี่ปุ่น ก็พยายามที่จะใช้ข้อตกลงนี้เป็นต้นแบบในการเจรจากับประเทศสมาชิก ASEAN อื่นๆ ต่อไป ในกรณี ของเม็กซิโก กระบวนการเจรจามีอุปสรรคมาก เนื่องจากเม็กซิโกมีสินค้าเกษตรซึ่งเป็นประเด็น อ่อนไหวสำหรับญี่ปุ่น แต่เนื่องจากแรงผลักดัน จากภาคอุตสาหกรรมที่มีแนวโน้มจะเสียเปรียบ ประเทศคู่แข่งมาก ถ้าญี่ปุ่นไม่สามารถทำข้อตกลง การค้าเสรีกับเม็กซิโกได้ เป็นพลังสำคัญที่ทำให้ การทำข้อตกลงนี้บรรลุผลในปี 2004 นี้ ในขณะที่ ในกรณีของเกาหลีใต้นั้นการเจรจามีความก้าวหน้า ไม่มากนัก เพราะทั้งสองฝ่ายต่างก็มีสินค้าอ่อนไหว มาก

ประเด็นที่น่าสนใจประการหนึ่งในกระบวนการ ทำข้อตกลงการค้าเสรีของญี่ปุ่นก็คือ การทำ ข้อตกลงกับสิงคโปร์ เพราะสิงคโปร์เป็นประเทศแรก ที่ญี่ปุ่นสามารถทำข้อตกลงได้สำเร็จ ดังนั้นจึงมี คำถามเกิดขึ้นว่าทำไมญี่ปุ่นจึงเลือกสิงคโปร์ก่อน ประเทศสมาชิก ASEAN อื่นๆ และทำไมการทำ ข้อตกลงกับสิงคโปร์จึงสามารถทำได้โดยเร็วเมื่อ เปรียบเทียบ กับเม็กซิโก เกาหลีใต้ หรือกับประเทศ อื่นๆ ซึ่งเรื่องนี้มีคำอธิบายอยู่หลายประการ คือ ประการแรก ซึ่งเป็นประเด็นที่เข้าใจได้ง่าย นั่นคือ สิงคโปร์ไม่มีสินค้าเกษตร ซึ่งเป็นประเด็นอ่อนไหว มากของญี่ปุ่น ประการที่สอง สิงคโปร์มีระดับการ พัฒนาทางเศรษฐกิจที่ใกล้เคียงกับญี่ปุ่นมากกว่า

ประเทศสมาชิก ASEAN อื่นๆ และประการที่สาม ทั้งสองฝ่ายมีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่สอดคล้องกัน นั่นคือ ญี่ปุ่นต้องการให้สิงคโปร์เป็นศูนย์กลาง (Hub) สำหรับเครือข่ายการผลิตทางอุตสาหกรรม ของญี่ปุ่นในภูมิภาค เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (The Hub for Japanese Corporation's Manufacturing Network) ในขณะที่สิงคโปร์เองก็ ต้องการจะเป็นศูนย์กลาง (Hub) ของเครือข่าย เขตการค้าเสรีในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกด้วย (The Hub of the Pacific FTA Network)^{xviii} จากการที่ ทั้งสองฝ่ายต่างมีประเด็นที่เป็นอุปสรรคในการ เจริญน้อยและมีผลประโยชน์ร่วมกันมาก ทำให้ โอกาสของความสำเร็จในการเจรจามีมาก ซึ่งเป็น ประเด็นที่แตกต่างไปจากกรณีของประเทศสมาชิก ASEAN อื่น ซึ่งส่วนมากมีระดับการพัฒนาทาง เศรษฐกิจต่ำกว่าสิงคโปร์ และมีสินค้าเกษตรซึ่งเป็น ประเด็นอ่อนไหวสำหรับญี่ปุ่น ดังนั้นการที่ญี่ปุ่น คิดจะใช้ตัวแบบของข้อตกลงที่ทำกับสิงคโปร์ เป็นต้นแบบในการทำข้อตกลงการค้าเสรีกับประเทศ สมาชิก ASEAN อื่นจึงเป็นเรื่องที่ถูกตั้งคำถามว่า สมควรและสามารถทำได้หรือไม่

ประเด็นที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งของ กระบวนการทำข้อตกลงการค้าเสรีของญี่ปุ่นกับ ASEAN ที่นอกเหนือไปจากเรื่องความสำเร็จในการ เจริญกับสิงคโปร์แล้วก็คือ ญี่ปุ่นมีนโยบายในเรื่อง ความสัมพันธ์กับ ASEAN ในขณะนี้ ที่สำคัญคือ Japan-ASEAN Comprehensive Economic

Partnership โดยที่การทำข้อตกลงการค้าเสรีกับ ASEAN ทั้งในระดับสองฝ่ายและหลายฝ่ายเป็น เครื่องมืออันหนึ่งของการดำเนินนโยบายดังกล่าว เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของนโยบาย คือ การสร้าง ประชาคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดังนั้นการทำข้อตกลง การค้าเสรีของญี่ปุ่นกับประเทศ ASEAN ในด้านหนึ่ง จึงมีความสำคัญในตัวของมันเองด้วยเหตุผลของ การพึ่งพาทางเศรษฐกิจของกันและกันระหว่าง ญี่ปุ่นกับประเทศ ASEAN ในขณะที่ยังอีกด้านหนึ่ง การทำข้อตกลงการค้าเสรีของญี่ปุ่นกับ ASEAN ก็มีความสำคัญในฐานะเป็นส่วนหนึ่งหรือขั้นตอนหนึ่ง ของภาพรวมของนโยบายญี่ปุ่นต่อ ASEAN และ ต่อเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และความสำเร็จของการ เจริญทำข้อตกลงการค้าเสรีของญี่ปุ่นกับประเทศ ASEAN ก็จะเป็นมาตรวัดประการหนึ่งของความ สำเร็จของการดำเนินนโยบายต่างประเทศของ ญี่ปุ่นต่อ ASEAN ในยุคนี้

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าญี่ปุ่นจะตระหนักถึง ความสำคัญและผลประโยชน์ของการทำข้อตกลง การค้าเสรีกับประเทศ ASEAN แต่ญี่ปุ่นก็ยังไม่ สามารถจัดการกับอุปสรรคบางประการที่เป็น เครื่องกีดขวางความก้าวหน้าของการทำข้อตกลง การค้าเสรีกับประเทศ ASEAN ได้ ปัญหาที่ สำคัญและต้องการการจัดการอย่างจริงจังของ ญี่ปุ่นในขณะนี้ก็คือ ภาคเกษตรของญี่ปุ่นมีแนวทาง ไม่สนับสนุนการค้าเสรี ด้วยเหตุผลว่าการค้าเสรี จะมีผลกระทบต่อเกษตรกรญี่ปุ่นอย่างมาก^{xix}

ซึ่งเรื่องนี้มีรากฐานของปัญหาที่ซับซ้อนและฝังแน่นอยู่ในสังคมญี่ปุ่นมายาวนาน การจัดการจึงต้องใช้เวลาค่อนข้างมาก โดยเฉพาะเวลาในการปรับตัวของผู้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ทั้งหมด ซึ่งได้แก่เกษตรกร สหกรณ์การเกษตร ข้าราชการกระทรวงเกษตร ป่าไม้และประมง และนักการเมือง โดยมีประเด็นที่สำคัญคือ การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์เชิงอำนาจและผลประโยชน์ของกลุ่มคนเหล่านี้ และการจัดการกับการเปลี่ยนแปลงนั้นเพื่อให้สอดคล้องกับเงื่อนไขของนโยบายใหม่ของประเทศ ซึ่งแน่นอนว่าเป็นเรื่องที่ทำทลายความสามารถในการปรับตัวของทุกฝ่ายเป็นอย่างมาก

สถานะและการเปลี่ยนแปลงของภาคเกษตรของญี่ปุ่นในฐานะอุปสรรคต่อการทำข้อตกลงการค้าเสรีของญี่ปุ่น

เมื่อญี่ปุ่นเลือกดำเนินนโยบายเปิดเสรีทางการค้าและเริ่มทำข้อตกลงการค้าเสรีกับประเทศต่างๆ ภาคเกษตรของญี่ปุ่นมักถูกกล่าวอ้างว่าเป็นอุปสรรคต่อนโยบายดังกล่าว และในหลายครั้งเป็นประเด็นปัญหาที่ทำให้การเจรจาทำข้อตกลงการค้าเสรีกับประเทศต่างๆ ของญี่ปุ่นไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร ซึ่งประเด็นที่มีการถกเถียงกันว่าภาคเกษตรเป็นอุปสรรคนั้นมี 3 เรื่อง คือ การเสียประโยชน์โดยตรงของเกษตรกรผู้ผลิต คือ รายได้ การที่ ภาคเกษตร ทำหน้าที่หลากหลายในสังคม

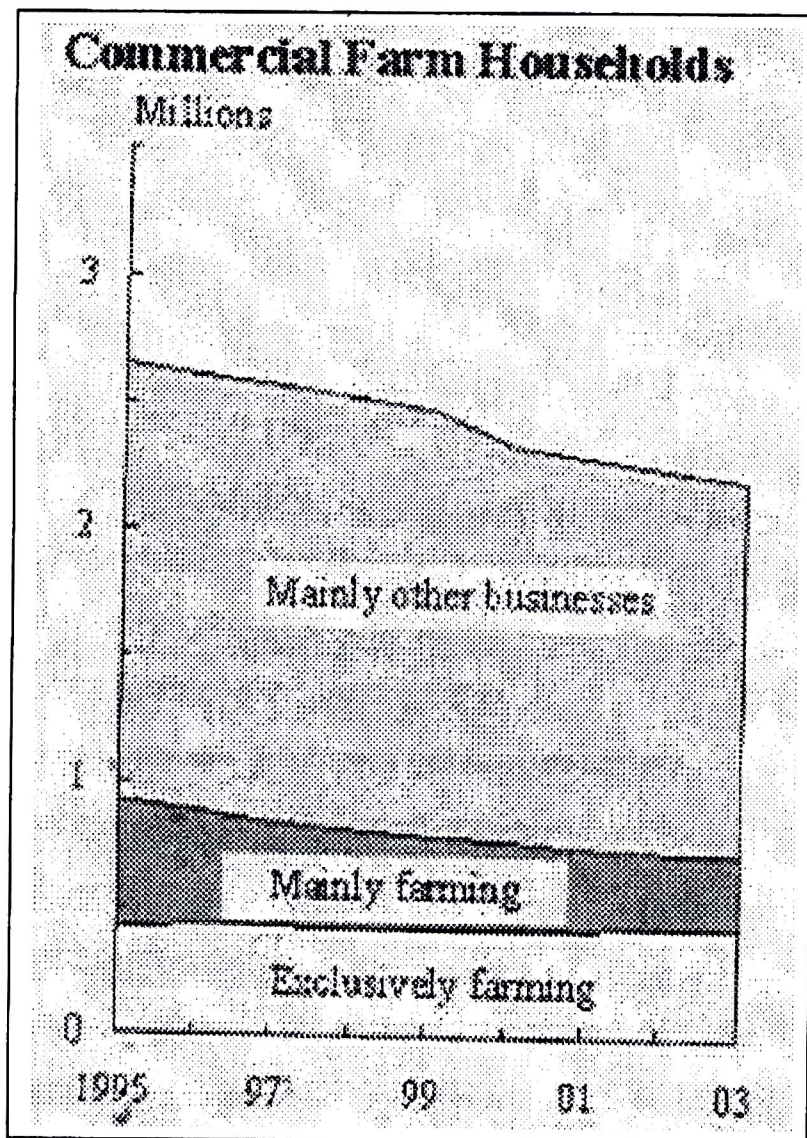
(Multifunctionality) และ ความมั่นคงทางอาหาร กับอัตราการพึ่งตัวเองด้านอาหาร

ในประเด็นเรื่องการเสียประโยชน์ของเกษตรกรผู้ผลิตนั้นสามารถกล่าวในภาพรวมได้ว่าเกษตรกรผู้ผลิตจะเสียประโยชน์จากการเปิดเสรีทางการค้าสินค้าเกษตร เพราะนโยบายดังกล่าวทำให้การอุดหนุนภาคเกษตรและการปกป้องภาคเกษตรโดยรัฐต้องหยุดไป สิ่งก็ตามมา ก็คือเกษตรกรต้องแข่งขันกับผู้ผลิตที่มีความสามารถมากกว่า ซึ่งเกษตรกรไม่สามารถแข่งขันได้

ผลก็คือ รายได้ของเกษตรกรมีแนวโน้มลดลง ดังนั้น การมีนโยบายเปิดเสรีสินค้าเกษตรจึงเป็นผลกระทบด้านลบต่อเกษตรกร อย่างไรก็ตามข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสถานะของเกษตรกรญี่ปุ่นในขณะนี้ก็คือ จากข้อมูลของกระทรวงเกษตร ป่าไม้ และประมงของญี่ปุ่น (MAFF) ระบุว่าในปี 2003 มีครัวเรือนภาคเกษตรทั่วประเทศญี่ปุ่นเพียง 2.98 ล้านครัวเรือน ซึ่งลดลงถึงครึ่งหนึ่งของจำนวนที่เคยมีในปี 1960 คือ 6.06 ล้านครัวเรือน และจากจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 2.98 ล้านครัวเรือนในปี 2003 นี้จำนวน 2.21 ล้านครัวเรือนจัดเป็นกลุ่มของการทำเกษตรกรรมเพื่อการพาณิชย์ (Commercial Family) นั่นคือ มีพื้นที่เพาะปลูกไม่น้อยกว่า 3,000 ตารางเมตร และมีรายได้จากการผลิตทางการเกษตรไม่น้อยกว่า 500,000 เยนต่อปี และจำนวน 2.21 ล้านครัวเรือนที่เป็นกลุ่มเกษตรกรรมเพื่อการพาณิชย์นี้สามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม คือ ประมาณ 20.1% ของ 2.21

ล้านครัวเรือนเป็นเกษตรกรเต็มเวลาและมีรายได้จากการเกษตรเพียงอย่างเดียว ในขณะที่ 13.1% ของ 2.21 ล้านครัวเรือนนี้เป็นเกษตรกรครึ่งเวลา โดยมีรายได้จากแหล่งอื่นด้วย แม้ว่ารายได้จากเกษตรกรรมจะเป็นรายได้หลักก็ตาม และกลุ่มสุดท้ายซึ่งเป็นกลุ่มใหญ่ที่สุดถึง 66.8% ของ 2.21 ล้านครัวเรือน เป็นเกษตรกรครึ่งเวลาที่มีรายได้มาจากแหล่งอื่นที่มีไปเกษตรกรรม^{xx} (ดูกราฟที่ 1)

ดังนั้นถ้าพิจารณาจากตัวเลขข้างต้นแล้วจะพบว่า หากญี่ปุ่นยังคงไม่เปิดเสรีทางการค้าสินค้าเกษตรโดยใช้ข้อถกเถียงในเรื่องความเดือดร้อนของเกษตรกรนั้นอาจจะฟังดูไม่สมเหตุสมผลนัก เพราะเกษตรกรที่เป็นเกษตรกรเต็มเวลาและมีรายได้หลักมาจากการเกษตรนั้นมีจำนวนไม่มาก ในขณะที่เกษตรกรส่วนใหญ่มีรายได้หลักมาจากแหล่งอื่นที่มีไปเกษตรกรรมดังนั้นแม้ว่าจะมีการเปิดเสรีทางการค้า

กราฟ 1

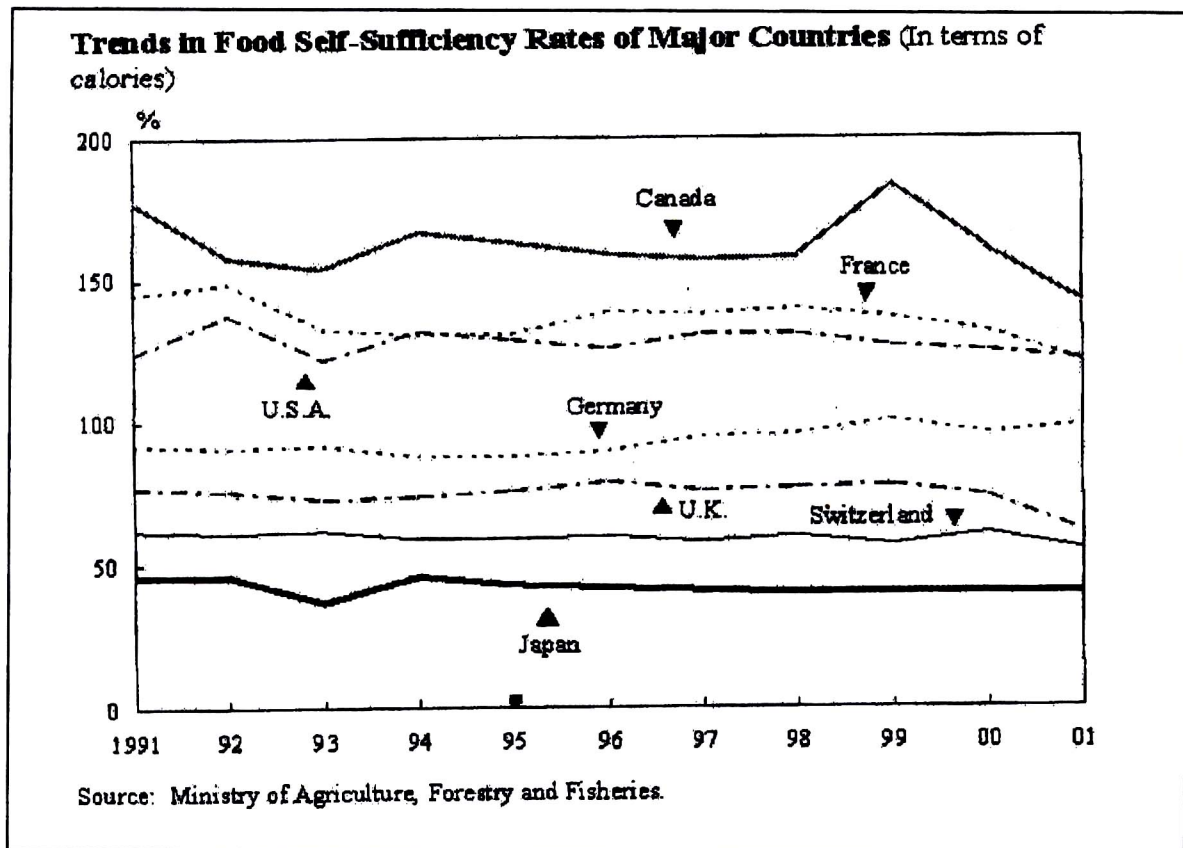
สินค้าเกษตรไปแล้ว ก็ไม่น่าที่เกษตรกรกลุ่มนี้จะเสียประโยชน์จริง อย่างไรก็ตาม ข้อถกเถียงดังกล่าวนี้ยังคงต้องการการศึกษาเชิงลึกที่จริงจัง โดยเฉพาะในเขตพื้นที่ที่มีจำนวนเกษตรกรเต็มเวลามาก เช่น Hokkaido ซึ่งมีการกล่าวถึงว่า เกษตรกรในพื้นที่นี้จะได้รับผลกระทบมากกว่าที่อื่นๆ

สำหรับประเด็นเรื่องการทำหน้าที่หลากหลายของภาคเกษตรในสังคมญี่ปุ่น (Multifunctionality) นั้น ประเด็นถกเถียงสำคัญที่มีการกล่าวอ้างว่าจะเกิดขึ้นและเป็นผลเสียจากการทำข้อตกลงการค้าเสรีหรือการเปิดเสรีภาคเกษตรก็คือ เนื่องจากสินค้าเกษตรของญี่ปุ่นแข่งขันได้น้อย เมื่อมีการเปิดเสรี

ทางการค้าภาคเกษตรแล้วเกษตรกรจะมีรายได้น้อยลง ซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนอาชีพ และเลิกการทำเกษตรกรรม และการที่เกษตรกรเปลี่ยน อาชีพหรือเลิกการทำเกษตรกรรมนี้มีผลทำให้พื้นที่การเกษตรลดลง การรักษาสภาพแวดล้อมโดยเฉพาะความอุดมสมบูรณ์ของประเทศที่เคยได้รับการรักษาไว้โดยภาคเกษตรก็จะหมดไป ทำให้ปัญหาเรื่องสภาพแวดล้อม มลภาวะ น้ำท่วม ฯลฯ จะตามมาภายหลังจากการสูญเสียพื้นที่สีเขียวของประเทศ อย่างไรก็ตามข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในขณะนี้ก็คือ จากข้อมูลของกระทรวงเกษตร ป่าไม้ และประมงของญี่ปุ่นระบุว่า ในขณะนี้แม้ว่า

จะไม่ได้มีการเปิดเสรีทางการค้าก็ตามพื้นที่การเกษตรของประเทศก็ลดลงอย่างต่อเนื่องอยู่แล้ว (ดูกราฟที่ 2)

กล่าวคือในปี 1960 ญี่ปุ่นมีพื้นที่ทำเกษตรกรรมประมาณ 6.09 ล้านเฮกเตอร์ แต่ในปี 2003 พื้นที่ดังกล่าวลดลงเหลือเพียง 4.74 ล้านเฮกเตอร์เท่านั้น หรือคิดเป็นอัตราถึง 20% ของพื้นที่ที่มีทั้งหมด ในปี 1960^{xxi} โดยที่สาเหตุหลักของการที่พื้นที่เกษตรกรรมลดลงก็คือ การเปลี่ยนอาชีพของเกษตรกรและการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน คือนำที่ดินไปทำอย่างอื่นที่มีใช้การเกษตร เช่น สร้างโรงงาน อุตสาหกรรม หรือเป็นที่อยู่อาศัย เป็นต้น

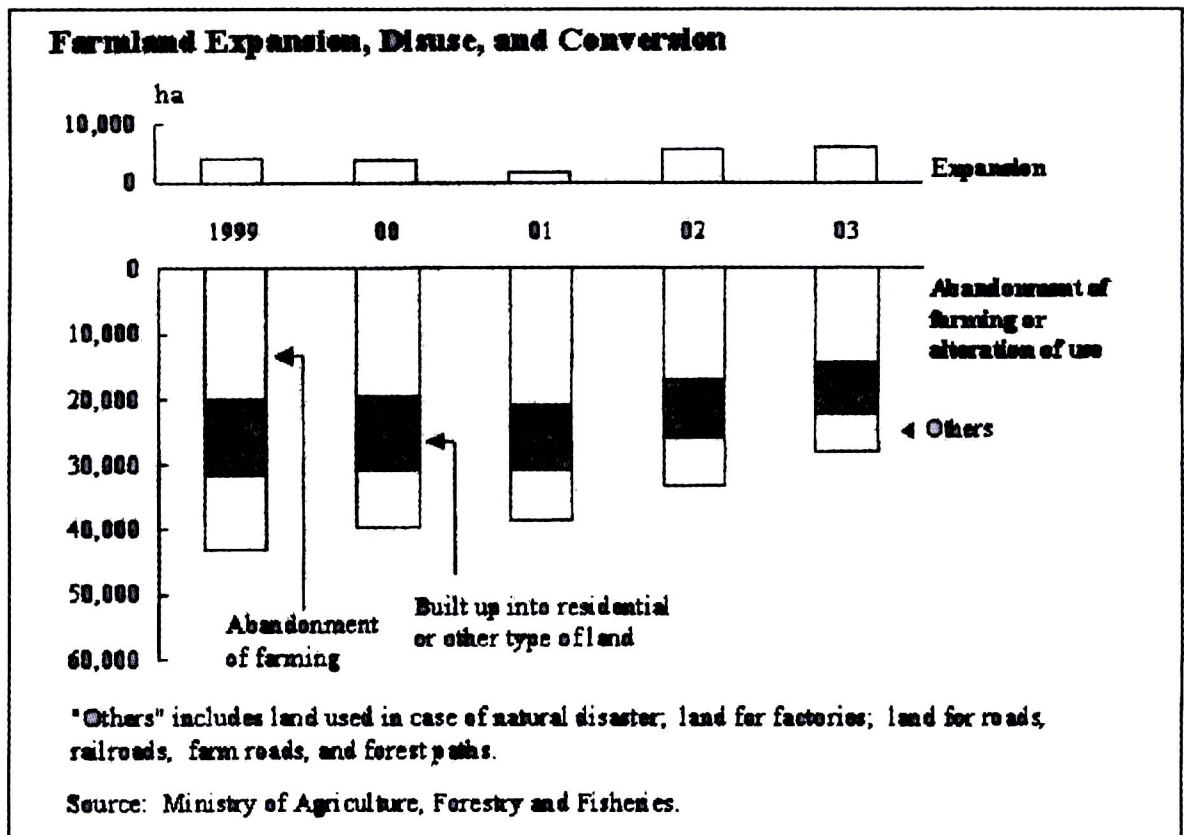

กราฟ 2

ดังนั้นข้อมูลดังกล่าวทำให้เกิดคำถามต่อประเด็นเรื่องการทำหน้าที่หลากหลายของภาคเกษตรในสังคมญี่ปุ่นว่าจริงๆ แล้วภาคเกษตรสามารถทำหน้าที่ดังกล่าวได้จริงหรือไม่ ไม่ว่าจะมีการทำข้อตกลงการค้าเสรีหรือไม่ก็ตามกรณีนี้จำเป็นต้องมีการศึกษาในเชิงลึกต่อไป โดยเฉพาะนโยบายการปฏิรูปการถือครองที่ดินของกระทรวงเกษตร ป่าไม้ และประมง เพื่อให้ยังคงรักษาภาคเกษตรไว้ รวมทั้งให้ภาคเกษตรยังคงทำหน้าที่ในการรักษาสภาพแวดล้อมของประเทศต่อไป

สำหรับประเด็นสุดท้ายคือ เรื่องความมั่นคงด้านอาหาร และอัตราการเลี้ยงตัวเองได้ด้านอาหาร ซึ่งเป็นข้อถกเถียงกันมากในการทำข้อตกลงการค้า

เสรีของญี่ปุ่นที่เกี่ยวกับภาคเกษตร นั่นคือ การทำข้อตกลงทางการค้าหรือการเปิดเสรีทางการค้าสินค้าเกษตรจะมีส่วนทำให้อัตราการพึ่งพิงตัวเองด้านอาหารของญี่ปุ่นยิ่งลดน้อยลงไปอีก เพราะคิดว่าสามารถนำเข้าได้ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวนี้ได้รับการกล่าวถึงว่าอาจจะประเด็นที่น่าเป็นห่วงว่าหากเกิดวิกฤตขึ้นและประเทศไม่สามารถนำเข้าได้ จะทำอย่างไร อย่างไรก็ตาม ข้อเท็จจริงอีกเช่นกันที่เกิดขึ้นในขณะนี้คือ ญี่ปุ่นมีอัตราการพึ่งพิงตัวเองด้านอาหารได้ต่ำที่สุดในบรรดาประเทศที่พัฒนาแล้ว^{xiii} (ดูกราฟที่ 3) ซึ่งหมายความว่า ไม่ว่าจะมีการทำข้อตกลงการค้าเสรีหรือไม่ก็ตาม ญี่ปุ่นก็ต้องพึ่งพิงอาหารนำเข้าอยู่แล้ว ดังนั้นจึงเกิด

กราฟ 3

คำถามตามมาว่า การทำข้อตกลงการค้าเสรีจะมีประโยชน์สำหรับญี่ปุ่นหรือ เพราะสามารถนำสินค้าเข้าได้ง่ายขึ้น มากขึ้น ราคาถูกลง และชนิดของสินค้ามีความหลากหลายมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ประเด็นนี้ก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ต้องมีการศึกษากันในเชิงลึกต่อไปถึงการปรับตัวของญี่ปุ่น โดยเฉพาะการหันมาใช้ระบบฟาร์มขนาดใหญ่ซึ่งทำให้การผลิตมีประสิทธิภาพมากขึ้น สามารถผลิตได้จำนวนมากขึ้น ซึ่งเป็นแนวโน้มใหม่ของภาคเกษตรของญี่ปุ่นในขณะนี้

อาจจะกล่าวได้ว่า จากข้อมูลเบื้องต้นที่มีอยู่เกี่ยวกับภาคเกษตรของญี่ปุ่นในขณะนี้ทำให้เกิดข้อสงสัยว่าการถกเถียงเรื่องผลกระทบด้านลบของการทำข้อตกลงการค้าเสรีหรือการเปิดเสรีภาคเกษตรที่มีต่อเกษตรกรญี่ปุ่นและประเทศญี่ปุ่นโดยรวมที่มีการกล่าวอ้างกันนั้นเป็นประเด็นที่รับฟังได้หรือสมเหตุสมผลมากนักหรือไม่ สิ่งที่เป็น

ประเด็นที่น่าสังเกตประการหนึ่งก็คือ สหกรณ์การเกษตรได้ทำตัวเป็นผู้แสดงหลักของเรื่องนี้ในการคัดค้านนโยบายดังกล่าว โดยกล่าวอ้างว่าทำในฐานะตัวแทนของเกษตรกร แต่จากการสัมภาษณ์เกษตรกรบางกลุ่มในบางพื้นที่ก็พบว่าเกษตรกรไม่ได้มีทัศนคติเช่นเดียวกับสหกรณ์การเกษตรในทุกเรื่อง รวมทั้งเรื่องการทำข้อตกลงการค้าเสรีด้วย ดังนั้นจึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจที่จะศึกษาในเชิงลึกว่า ทำไมสหกรณ์การเกษตรจึงมีแนวทางดังกล่าว และความสัมพันธ์ระหว่างสหกรณ์การเกษตรกับเกษตรกรในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของการปรับตัวเพื่อรองรับกับการเปิดเสรีการค้านี้เป็นอย่างไร ซึ่งบางทีการเข้าใจลักษณะความสัมพันธ์ดังกล่าว รวมทั้งผลประโยชน์ของสหกรณ์การเกษตรในเรื่องนี้อาจจะทำให้เข้าใจได้มากขึ้นว่าทำไมความพยายามในการปกป้องภาคเกษตรของญี่ปุ่นจึงยังคงมีอยู่อย่างเหนียวแน่นด้วยข้ออ้างดังกล่าวมาแล้วข้างต้น

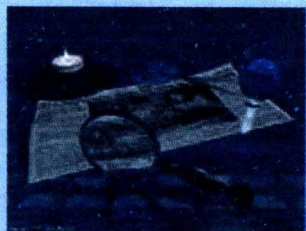

เชิงอรรถ

- i Hatakeyama Noboru, "Short History of Japan's Movement to FTAs", Journal of Japan Trade and Industry, Japan Economic Foundation, November/December 2002
- ii เพิ่งอ้าง
- iii เพิ่งอ้าง

- iv Yun Chunji, “ Japan’s FTA Strategic and the East Asian Economic Bloc”, SEKAI , No. 699, March 2002
- v เพิ่งอ้าง
- vi “Orange juice put squeeze on Japan-Mexico FTA”, Mainichi Shimbun, October 23, 2003
- vii “Mexico to impose 50% tariff on Japanese autos”, The Japan Times, December 25, 2003
- viii Yorizumi Watanabe, “FTAs and Japañs Trade Strategic”, Eur Asia Bulletin, Vol. 7, No. 4, April 2003
- ix Economic Affairs Bureau, Ministry of Foreign Affairs. Japañs FTA Strategic. October 2002
- x เพิ่งอ้าง
- xi เพิ่งอ้าง
- xii Hatakeyama Noboru, อ้างแล้ว
- xiii เพิ่งอ้าง
- xiv เพิ่งอ้าง
- xv สัมภาษณ์ Prof. Shiraishi Takashi : Center of Southeast Asian Studies, Kyoto University เดือนเมษายน 2004
- xvi Economic Affairs Bureau, Ministry of Foreign Affairs, อ้างแล้ว
- xvii Hatakeyama Noboru, อ้างแล้ว
- xviii Yun Chunji, อ้างแล้ว
- xix “Falling behind in the FTA race”, The Japan Times, January 18, 2004
- xx Ministry of Agriculture, Forestry, and Fisherie. Agricultural Sector.
<http://www.stat.go.jp/english/data/handbook/co5cont.htm>.
- xxi Ministry of Agriculture, Forestry, and Fisherie. Agricultural Land.
<http://www.tochi.mlit.go.jp/h13haknsho/setsu1-2-2eng.html>
- xxii Ministry of Agriculture, Forestry, and Fisherie. Agricultural Sector. อ้างแล้ว

Article.....

ความพยายามในการปรับตัว ของภาคเกษตรของญี่ปุ่น

โดย เอกสิทธิ์ หนูนุกัถติ

บทนำ

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ภาคเกษตรของญี่ปุ่นได้สูญเสียความสามารถในการแข่งขันกับสินค้าต่างประเทศ รวมทั้งเมื่อเปรียบเทียบกับภาคการผลิตอื่นๆ ในประเทศด้วย และได้กลายเป็นภาระอันหนักอึ้งของผู้บริโภคในช่วงระยะเวลา 50 ปีที่ผ่านมา ในขณะที่ภาคอุตสาหกรรมของประเทศเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ได้มีความเชื่ออยู่ในสังคมญี่ปุ่นว่า ภาคเกษตรเป็นภาคการผลิตที่อ่อนแอและต้องได้รับการปกป้อง ไม่เช่นนั้นก็จะล่มสลายไป อย่างไรก็ตาม วิธีคิดเช่นนี้กำลังถูกท้าทายอย่างหนักหน่วงอยู่ในขณะนี้ ในระยะเวลาที่ผ่านมา ความร่ำรวยของประเทศในช่วงก่อนวิกฤตเศรษฐกิจทำให้สามารถพยุงสถานะและแนวคิดเช่นนี้ได้ ในขณะที่ภาคอุตสาหกรรมแบ่งปันความร่ำรวยไปให้ภาคเกษตรในรูปแบบของโครงการสาธารณะต่างๆ รวมทั้งผู้บริโภคก็ยินดีแบกรับภาระของราคาสินค้าเกษตรที่แพงอย่างมากด้วย ในขณะเดียวกับที่รัฐบาลก็มีนโยบายด้านราคาและการสนับสนุนอื่นๆ ที่เอื้อต่อการผลิตสินค้าเกษตรบางชนิด เช่น ข้าว ผลที่เกิดขึ้นก็คือ เกษตรกรไม่กระตือรือร้นในการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิต รวมทั้งยังได้หันมาผลิตข้าวเป็นจำนวนมากและละเลยการปลูกพืชชนิดอื่น ทำให้ผลผลิตข้าวล้นเกิน ในขณะที่ผลผลิตการเกษตรอื่นๆ ลดน้อยลงมาก

* สรุปและเรียบเรียงจากบทความของ Kondo Motohiro, "Farm Policy under Fire" และ Yamashita Kazuhito, "Replace Price Props with Direct Payments" ใน Japan Echo, June 2004

สถานการณ์นี้จึงกลายเป็นว่า ในขณะที่มีข้าวเหลือเฟือและรัฐบาลก็ต้องพยุงราคาไว้ให้สูงเพื่อช่วยเกษตรกรผู้ผลิต ซึ่งกลายเป็นภาระของผู้บริโภค แต่ในเวลาเดียวกัน อัตราการพึ่งพิงตนเองด้านอาหารอื่นๆ ของประเทศ จะตกต่ำมากเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศที่พัฒนาแล้วด้วยกัน

นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1980 เป็นต้นมา รัฐบาลญี่ปุ่นได้พยายามแก้ปัญหาดังกล่าวโดยการลดพื้นที่ปลูกข้าวลงด้วยกระบวนการต่างๆ เช่น การลดการให้การสนับสนุนแก่เกษตรกรที่ปลูกข้าว การให้การสนับสนุนแก่เกษตรกรที่ปลูกพืชอื่นๆ ทั้งเพื่อตลาดในประเทศและเพื่อการส่งออก ซึ่งการแก้ปัญหาด้วยวิธีการดังกล่าวนี้ก็สามารถช่วยลดพื้นที่ปลูกข้าวได้บ้าง แต่ปัญหานี้ก็ยังคงอยู่ เพราะไม่ได้เป็นการแก้ที่รากฐานของปัญหา คือ ความไม่มีประสิทธิภาพในการผลิตของภาคเกษตรที่ทำให้แข่งขันไม่ได้และต้องได้รับการปกป้อง โดยเฉพาะเมื่อกระแสการเปิดเสรีทางการค้าได้ไหลเข้ามาสู่ประเทศอย่างรวดเร็ว หลังทศวรรษที่ 1990 รัฐบาลญี่ปุ่นได้ถูกบังคับโดยทางอ้อมให้ต้องเปิดตลาดรวมทั้งตลาดสินค้าเกษตรของประเทศด้วย ซึ่งมีผลทำให้ความจำเป็นในการปฏิรูปภาคเกษตรมีมากยิ่งขึ้น

และเนื่องจากหัวใจของเรื่องนี้อยู่ที่ความไม่มีประสิทธิภาพในการผลิตของภาคเกษตร ดังนั้นมาตรการในการกระตุ้นให้ภาคเกษตรเป็นภาคการผลิตที่มีประสิทธิภาพและแข่งขันได้จึงเป็นเรื่องจำเป็นที่ต้องทำควบคู่ไปกับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบ

การใช้พื้นที่ของประเทศ ซึ่งในสังคมญี่ปุ่นในขณะนี้ โดยเฉพาะในพื้นที่เกษตรที่สำคัญของประเทศ เช่น ฮอกไกโดและนิงาตะ ได้มีการถกเถียงกันในเรื่องการปฏิรูปภาคเกษตรเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะข้อเสนอในเรื่องการเปลี่ยนแปลงวิธีการสนับสนุนภาคเกษตรจากระบบราคามาเป็น การจ่ายตรงแก่เกษตรกร ซึ่งได้รับการเสนอทั้งโดยนักวิชาการและนักการเมืองด้วย

ระบบการจ่ายตรงแก่เกษตรกร **(Direct Payments to Farmers)**

กฎหมายควบคุมอาหารเดิม (The Staple Food Control Law, 1942) เป็นสัญลักษณ์ของการปกป้องภาคเกษตรภายในประเทศและทำให้ข้าวมีราคาสูง แม้ว่าวัตถุประสงค์เดิมจะมีไว้เพื่อคุ้มครองผู้บริโภคให้มีอาหารเพียงพอในช่วงสงคราม เช่นเดียวกับกับวัตถุประสงค์ดั้งเดิมของกฎหมายพื้นฐานภาคเกษตรเดิม (The Agricultural Basic Law, 1961) ซึ่งถูกสร้างขึ้นมาเพื่อปฏิรูปโครงสร้างภาคเกษตรของญี่ปุ่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับรายได้ของชาวนาโดยการสนับสนุนการรวบรวมพื้นที่เกษตรเข้าด้วยกันเพื่อเพิ่มปริมาณผลิตผล

อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติ รัฐบาลกลับยกระดับรายได้เกษตรกรโดยการเพิ่มราคาข้าว เป็นเหตุให้การบริโภคลดต่ำ ในขณะที่ผลผลิตเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะการเก็บเกี่ยวข้าวมีมากเกินความจำเป็น

แม้จะมีการนำกฎหมายควบคุมอาหารใหม่มาใช้ (The Staple Food Law, 1995) แต่ผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบยังคงใช้วิธีลดปริมาณการผลิตเพื่อที่จะคงราคาข้าวไว้ในระดับสูง

การที่รัฐบาลญี่ปุ่นละเลยวิธีการเพิ่มประสิทธิภาพในการปลูกข้าว และในทางกลับกันกลับเลือกใช้ระบบประกันราคาข้าวและจำกัดปริมาณนาข้าวเพื่อหลีกเลี่ยงการผลิตที่มากเกินไปนั้นทำให้ชาวนาไม่จำเป็นต้องผลิตเพื่อให้มีผลผลิตต่อไร่สูง เพราะอาจทำให้ถูกจำกัดปริมาณที่ดินทำนาได้ และเนื่องจากข้าวมีราคาสูงมาก ชาวนาในชนบทที่มีที่นาผืนเล็กและต้นทุนการผลิตสูงจึงนิยมเก็บข้าวที่ปลูกได้ไว้บริโภคเอง ซึ่งจะประหยัดมากกว่าซื้อข้าวจากร้าน ดังนั้น จากสถานการณ์ดังกล่าวจึงไม่มีแรงจูงใจใดๆ สำหรับเกษตรกรรายย่อยที่จะให้เขาที่นาผืนเล็กของตนเองให้แก่ผู้ปลูกข้าวรายใหญ่ การไม่ปฏิรูปโครงสร้างที่นาขนาดเล็กทำให้เกษตรกรญี่ปุ่นสูญเสียความสามารถ ในการผลิตและราคาข้าวภายในประเทศสูงกว่าราคา ในตลาดโลกถึง 6 เท่า เนื่องจากถูกปกป้องด้วยมาตรการทางภาษีที่สูงถึง 500 %

เมื่อรัฐบาลญี่ปุ่นเลือกใช้กำแพงภาษีในการปกป้องชาวนา จึงเท่ากับว่านโยบายการเกษตรของประเทศได้ปิดภาระหนักไปยังผู้บริโภค ในขณะที่ในปี 1992 EU ได้ใช้วิธีสนับสนุนด้านราคาในระดับต่ำ และหันมาใช้วิธีการจ่ายตรงโดยสัมพันธ์กับจำนวนที่ดินที่ทำการเพาะปลูกในการปกป้องเกษตรกร ด้วยวิธีนี้ทำให้สามารถลดการพึ่งพามาตรการทางด้าน

ภาษีได้เป็นอย่างมาก และทำให้สามารถแข่งขันกับผลผลิตทางการเกษตรจากต่างประเทศได้แม้จะลดภาษีเงินเหลือศูนย์ก็ตาม ส่วนสหรัฐฯได้นำระบบจ่ายตรงโดยไม่เกี่ยวข้องกับผลผลิตหรือราคามาใช้ในปี 1996 ซึ่งทั้งสองระบบนี้ไม่อยู่ในรายการที่ต้องถูกกำจัดตามกฎหมายของ WTO

ในทัศนะของนักวิชาการเช่น Mr. Yamashita เห็นว่า ญี่ปุ่นควรเลิกใช้ระบบประกันราคาข้าวให้สูง และนำระบบจ่ายตรงมาใช้ เพื่อที่จะเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของภาคเกษตรและทำให้รัฐบาลญี่ปุ่นสามารถดำเนินการเจรจาต่อไปใน WTO และในการเจรจา FTA กับประเทศต่างๆ ได้ระบบจ่ายตรงนี้จะทำให้ราคาข้าวลดลงมาอยู่ในระดับสมดุลตามอุปสงค์และอุปทานของตลาดรวมทั้งลดพื้นที่การผลิตที่ด้อยประสิทธิภาพ ส่วนชาวนาผู้สูญเสียผลประโยชน์จากระบบนี้และมีพื้นที่ทำการผลิตเกินปริมาณที่กำหนด (เช่น 10 เฮกตาร์ในฮอกไกโด หรือ เกิน 3 เฮกตาร์ในพื้นที่อื่นๆ เป็นต้น) ก็จะได้รับเงินชดเชยในอัตราที่เหมาะสม ระบบจ่ายตรงนี้แตกต่างจากระบบประกันราคาตรงที่สามารถให้การช่วยเหลือที่เจาะจงผู้รับได้

ระบบจ่ายตรงเช่นนี้ยังเอื้อประโยชน์ต่อชาวนาครึ่งเวลาผู้มีพื้นที่เพาะปลูกน้อยโดยการให้นำที่นาไปให้เขา และเอื้อประโยชน์ต่อชาวนาที่มีพื้นที่มาก เพราะรัฐจะช่วยเหลือเงินค่าเช่า ดังนั้นระบบนี้จึงมีประสิทธิภาพในการลดต้นทุนการผลิตทั้งทางตรงและทางอ้อม ทางตรงคือ ลดภาระค่าเช่าที่นาของชาวนา ทางอ้อมคือ ลดต้นทุนด้วยการ

ขยายปริมาณการผลิตและปรับปรุงประสิทธิภาพ
ของการผลิตและการจัดการการเกษตร

ในการเจรจาใน WTO แม้ว่าญี่ปุ่นและ EU จะ
เห็นร่วมกันในประเด็นเรื่องการทำหน้าที่หลากหลาย
หลายของภาคเกษตร แต่ทั้งสองประเทศก็ไม่สามารถ
ทำงานร่วมกันได้ เพราะมีความเห็นไม่ลง
รอยกันในกรณีของนโยบายความช่วยเหลือ
เกษตรกร โดยญี่ปุ่นเลือกที่จะคงกำแพงภาษีไว้ ใน
ขณะที่ EU เลือกระบบจ่ายตรง การเลือกใช้
มาตรการทางภาษีเป็นการผลักระยะไปให้ผู้บริโภค
ทำให้ผู้บริโภคต้องเป็นผู้จ่าย ในขณะที่นโยบาย
จ่ายตรงนั้น รัฐบาลจะจ่ายเงินสนับสนุนจากภาษี ซึ่ง
สามารถจัดสรรให้ชัดเจนและเป็นธรรมกับทุกฝ่าย

ได้มากกว่านโยบายที่ผลักระยะไปให้ผู้บริโภค
เนื่องจากจะเกิดความได้เปรียบเสียเปรียบระหว่าง
ผู้บริโภคและผู้ผลิต

ญี่ปุ่นจำเป็นต้องมีการปฏิรูปภาคเกษตรไม่ใช่
เพียงเพื่อการเจรจาใน WTO หรือ FTA เท่านั้น แต่
เพื่อสิ่งที่สำคัญยิ่งกว่านั้น คือ เพื่อชาวญี่ปุ่นเอง การ
ใช้ระบบจ่ายตรงจะทำให้พื้นที่ทำการเกษตรมี
ขนาดใหญ่ขึ้น สร้างเกษตรกรรุ่นใหม่ ลดต้นทุน
การผลิต ลดราคาสินค้าเกษตรและลดภาระค่าใช้จ่าย
ของรัฐบาล ซึ่งทั้งหมดนี้จะเป็นนโยบายเพื่อผู้
บริโภคอย่างแท้จริงสมดังเจตนารมณ์ของกฎหมาย
พื้นฐานการเกษตรฉบับเดิม

เปรียบเทียบข้อดี/ข้อเสีย
ระหว่างนโยบายประกันราคาและนโยบายจ่ายตรง

นโยบายประกันราคา	นโยบายจ่ายตรง
<p>รัฐบาล</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. มีปัญหาในการเจรจาการค้าเสรี ทั้งในระดับพหุภาคีและในระดับทวิภาคี 2. สูญเสียความมั่นคงทางด้านอาหาร 3. ไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภค 	<p>รัฐบาล</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ไม่มีปัญหาในการเจรจาการค้าเสรี ทั้งในระดับพหุภาคีและในระดับทวิภาคี เนื่องจากเป็นระบบเดียวกับ EU และสหรัฐฯ 2. ประกันความมั่นคงทางด้านอาหารได้ในระดับหนึ่ง 3. เป็นธรรมต่อทั้งผู้บริโภคและผู้ผลิต
<p>เกษตรกร</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ได้รับเงินสนับสนุน 2. ประสิทธิภาพในการผลิตต่ำ 3. มีทางเลือกในการใช้ประโยชน์จากที่ดินน้อย 	<p>เกษตรกร</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ได้รับเงินสนับสนุน 2. ประสิทธิภาพในการผลิตสูงขึ้น 3. มีทางเลือกในการใช้ประโยชน์จากที่ดินมากขึ้น
<p>ผู้บริโภค</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. รับภาระราคาสินค้าเกษตร 2. มีอำนาจในการเลือกน้อย 	<p>ผู้บริโภค</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ไม่ต้องรับภาระราคาสินค้าเกษตร 2. มีอำนาจในการเลือกมากขึ้น

JAPAN
MONITOR
PROJECT

Know.....
more.....
about.....
Japan.....

นาบาทำถำบ ตำรอย **ตะวัน**

โดย ภำณมำศ รำขำตยั้งชีพ

Q : ฐำนะขององค้จ้กรพรรดิเป็นอย่ำงไรในสังคมญี่ปุ่น???

A : ตำมควำมเชื่อของคณจีนน้ัน พระเจ้าแผ่นดินถือเป็นโอรสสวรรค์ ส่วนรำชภว้จีนก็เป็นเพียงคณธรรมตำสำมัญ อย่ำงไรก็ตำม ส่ำหรับขำวญี่ปุ่น แล้วองค้จ้กรพรรดิ คือ ผู้ที่สืบเชื้อสำยมำจำกพระอำทิตย์ และเช่นเดย์กััน คณญี่ปุ่นทุกคณก็สืบเชื้อสำยมำจำกพระอำทิตย์ ดั่งน้ันขำวญี่ปุ่นทุกคณจึง ถือว่ำตนเองเป็นเครือญาติกััน

นอกจากนี้ แม้ว่ำหลำยขำตจะม้ควำมเชื่อในเรื่องที่ว่ำ “พระเจ้า คือ ผู้สร้ำงโลก” แต่ส่ำหรับขำวญี่ปุ่นแล้ว พระเจ้าของพวกเขำน้ัน สร้ำงแต่เฉพำะ หมู่เกำะญี่ปุ่นและค้มครองแต่แผ่นดินญี่ปุ่น รวมทั้งคณญี่ปุ่น พระเจ้าของ พวกเขำมได้สร้ำงแผ่นดินอื่น ม้ค้มครองแผ่นดินขำตอื่น ตลอดจณคณ ขำตอื่น ดั่งน้ันขำวญี่ปุ่นจึงม้ควำมทะนงในควำมเป็นขำตของพวกเขำเป็น อย่ำงสูง

ส่ำหรับสถำบันจ้กรพรรดิน้ัน ม้ประวัติศำสตร์ควำมเป็นมำที่ยำวำนน ต่อเนื่องหลำยพันปีบำงขงเวลำองค้จ้กรพรรดิก็อยู่ในฐำนะของผู้ใช้อำนำจ บำงขงเวลำองค้จ้กรพรรดิก็อยู่ในฐำนะของสังคมสังคณ้แทนอำนำจ และ บำงขงเวลำองค้จ้กรพรรดิก็อยู่ในฐำนะของตัวประกัันของกลุ่มที่มีอำนำจ

มากที่สุด แต่ไม่ว่าจะอย่างไร สถาบันจักรพรรดิก็น่าจะสามารถดำรงอยู่ท่ามกลางคลื่นประวัติศาสตร์ที่ไหลเวียนอยู่ตลอดเวลาโดยสามารถสืบเชื้อสายมาจาก ราชวงศ์เดียวกันได้อย่างต่อเนื่อง แม้กระทั่งในช่วงเวลาที่องค์จักรพรรดิมีอำนาจที่อ่อนแอ ขุนนางข้าราชการจะตั้งตัวขึ้น มามีอำนาจ แต่ราษฎรก็ยังคงนับถือองค์จักรพรรดิ เช่นเดิม เนื่องจากความเชื่อที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้นว่า “ชาวญี่ปุ่นทุกคนถือว่าตนเองเป็นเครือญาติกัน”

และถ้าหากพิจารณาจากศาสนาชินโต ซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติดั้งเดิมก่อนจะถูกยกเลิกภายหลังญี่ปุ่นแพ้สงครามโลกครั้งที่ 2 แล้ว ฐานะขององค์จักรพรรดิตามความเชื่อทางศาสนาชินโตก็เทียบได้เท่ากับ “เทพเจ้า” เลขที่เดียว อาจกล่าวได้ว่า องค์จักรพรรดิและประเทศญี่ปุ่นคือสิ่งที่ดำรงอยู่คู่กันมาตั้งแต่ดึกดำบรรพ์ และเราอาจกล่าวสรุปอย่างง่าย ๆ ได้ว่า ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นในทุกยุคทุกสมัยนั้นเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวโยงกับสถาบันจักรพรรดิและการจัดการกับอำนาจทางการเมืองใหม่ๆ ที่สลับฉากขึ้นมาในแต่ละยุค

สำหรับช่วงเวลาหลายร้อยปีตั้งแต่ “ยุคคามาคูระ จนถึงยุคการปกครองโดยโชกุนตระกูลโตกุกาว่า” ก่อนการฟื้นฟูเมจิ (Meiji Restoration) นั้น แม้ว่าฐานะขององค์จักรพรรดิดูเหมือนจะอ่อนแอ และสถาบันจักรพรรดิดูเหมือนกับเป็นสถาบันที่ไม่สามารถก้าวทันกับความเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยได้

อย่างไรก็ตามฐานะและอำนาจขององค์จักรพรรดิก็ได้รับการฟื้นฟูอีกครั้ง เมื่อเกิดการฟื้นฟูเมจิในปี 1868 ที่ทหารชั้นผู้น้อยได้อ้างเหตุผลของการรัฐประหารว่าต้องการฟื้นฟูอำนาจขององค์จักรพรรดิให้อยู่ในฐานะอันสมควร

ฐานะและอำนาจอันสูงสุดขององค์จักรพรรดิที่ได้รับการฟื้นฟูจากการฟื้นฟูเมจิดำเนินมาอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งญี่ปุ่นประสบกับความพ่ายแพ้อย่างย่อยยับ

ตาม “ประกาศปอร์ตสตัน” ของประเทศสัมพันธมิตร ญี่ปุ่นถูกยื่นคำขาด “...ให้ยอมจำนนโดยปราศจากเงื่อนไข... มิฉะนั้นประเทศญี่ปุ่นจะถูกทำลายล้างโดยฉับพลัน...” โดยเงื่อนไขของสัมพันธมิตร คือ “...จะไม่ยอมเปลี่ยนแปลงใดๆ จะไม่แก้ไขเป็นอื่น และจะไม่ยอมให้ชักช้า...”

แม้สถานการณ์ในช่วงเวลาที่ประกาศปอร์ตสตันได้รับการแถลงออกมา รวมถึงหลายวันสุดท้าย ก่อนสงครามยุติจะสงบลงแล้วถึงอนาคตอันหมดหวังของจักรวรรดินิยมญี่ปุ่น แต่เงื่อนไขในประกาศกลับเป็นสิ่งที่ยากจะยอมรับสำหรับประชาชนญี่ปุ่นทั้งปวง เพราะสำหรับพวกเขาหากฐานะขององค์พระจักรพรรดิซึ่งเปรียบประหนึ่งเทพเจ้าของประชาชนญี่ปุ่นทั้งปวงจะต้องถูกสันคลอนภายหลังการยอมจำนนแล้ว คำตอบของประชาชนญี่ปุ่นก็จะมีเพียงการต่อสู้ต่อไป แต่หากว่าสถาบันจักรพรรดิยังคงดำรงอยู่ได้ แม้ต้องถูกต้อนรับด้วยความตายและความพินาศของตนเอง

ประชาชนญี่ปุ่นทุกคนก็พร้อมจะยอมถวายชีวิต เป็นชาติพลี

และภายหลังจากการเจรจาต่อรองถึงเงื่อนไขของ “ฐานะขององค์จักรพรรดิ” เป็นเวลาหลายวันนับตั้งแต่ญี่ปุ่นได้ยื่นเงื่อนไขของการยอมจำนนในวันที่ 10 สิงหาคม 2488 ว่า “รัฐบาลญี่ปุ่นยอมรับเงื่อนไขดังปรากฏในประกาศร่วมซึ่งออก ณ เมืองพอร์ตสมัท... ..โดยเป็นที่เข้าใจว่าประกาศดังกล่าวไม่รวมถึงการกระทำใดๆ อันกระทบกระเทือนพระราชอำนาจขององค์สมเด็จพระจักรพรรดิในฐานะพระมหากษัตริย์”

สุดท้าย... เวลา 12 นาฬิกาของวันที่ 15 สิงหาคม 1945 ชาวญี่ปุ่นทั้งประเทศก็ได้มีโอกาสรับฟังกระแสพระราชดำรัสขององค์จักรพรรดิ “เทพเจ้า” ที่ชาวญี่ปุ่นไม่เคยเห็นพระพักตร์หรือแม้กระทั่งได้ยินพระสุรเสียงตลอดประวัติศาสตร์ของชาติญี่ปุ่นเป็นครั้งแรก และนับจากนั้นฐานะขององค์จักรพรรดิก็เปลี่ยนแปลงไปอย่างสิ้นเชิง

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่าประชาชนญี่ปุ่นจะไม่สามารถยอมรับกับการล่มสลายของสถาบันจักรพรรดิได้ ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ฐานะขององค์จักรพรรดิหรือสถาบันจักรพรรดิจึงเป็นปัญหาใหญ่ที่ประเทศสัมพันธมิตร ผู้ชนะสงครามเป็นกังวลอย่างยิ่ง

แม้พวกเขาจะได้ตัดสินใจไม่นำองค์จักรพรรดิรวมอยู่ในกลุ่มของอาชญากรสงครามที่ต้องขึ้นศาล

อาชญากรสงครามแห่งภาคพื้นตะวันออกไกล ซึ่งอาจเนื่องด้วยปัจจัยบางประการ เช่น ความมุ่งหวังทางด้านจิตวิทยาที่จะให้องค์จักรพรรดิเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชนชาวญี่ปุ่นที่ตกอยู่ในภาวะไร้ที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจภายใต้สถานการณ์บ้านเมืองที่พินาศระส่ำระสายซึ่งอาจจะนำไปสู่กลียุคได้ เป็นต้น แต่ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลประการใด ฐานะขององค์จักรพรรดิก็ต้องไม่ถูกล่วงละเมิดตามทัศนคติของชาวญี่ปุ่น แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่สามารถที่จะดำรงอยู่เช่นเดิมได้ตามความเห็นของสัมพันธมิตร

ท้ายที่สุด ประเทศสัมพันธมิตรจึงได้ตัดสินใจเปลี่ยนแปลงฐานะขององค์จักรพรรดิให้เป็นเพียงตำแหน่งทางพิธีการ ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติในมาตรา 1-8 ของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันซึ่งมีผลบังคับใช้ในวันที่ 3 พฤษภาคม 1947 ที่ได้บัญญัติถึงฐานะขององค์จักรพรรดิกฎมณเฑียรบาลรวมทั้งความเกี่ยวข้องในกิจการแห่งรัฐและทรัพย์สินขององค์จักรพรรดิ

แม้จะมีความคลุมเครือในบทบัญญัติที่ว่า “องค์จักรพรรดิมีฐานะเป็นสัญลักษณ์แห่งรัฐและเป็นศูนย์รวมใจของประชาชน” และมาตรา 1 ที่ได้ระบุไว้ว่า “องค์จักรพรรดิทรงอยู่ในอำนาจด้วยเจตจำนงของประชาชน” อยู่บ้าง

แต่บทบัญญัติอื่นๆ ก็ได้กำหนดพระราชอำนาจขององค์จักรพรรดิในยุคหลังสงครามไว้อย่างชัดเจน กล่าวคือ “องค์จักรพรรดิไม่มีอำนาจอื่นใดอัน

เกี่ยวข้องกับกิจการแห่งรัฐ โดยองค์จักรพรรดิมีบทบาทเชิงสัญลักษณ์อันจำกัดตามที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญเท่านั้น ส่วนอำนาจแห่งรัฐจะถูกแบ่งออกเป็น 3 ฝ่าย คือ นิติบัญญัติ บริหารและตุลาการ และประชาชนจะมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยการออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาโตเอ็ท การออกเสียงให้การยอมรับคณะลูกขุนศาลสูงสุด การเลือกเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น และการลงประชามติในการแก้ไขรัฐธรรมนูญ”

ตามรัฐธรรมนูญสมัยเมจิในยุคก่อนและระหว่างสงคราม (11 กุมภาพันธ์ 1889-3 พฤษภาคม 1947) นั้น อำนาจอธิปไตยเป็นขององค์จักรพรรดิ และสิทธิของประชาชนมีอยู่อย่างจำกัดภายใต้กฎหมาย จึงอาจกล่าวได้ว่ารัฐธรรมนูญยุคหลังสงครามเป็นการฉีกไปจากกรอบแนวคิดเดิมอย่างสุดขั้วทีเดียว

เราอาจสรุปรูปแบบของราชสำนักของญี่ปุ่นในยุคหลังสงครามได้ว่ามีลักษณะคล้ายกับราชสำนักของสหราชอาณาจักรและกลุ่มประเทศสแกนดิเนเวีย กล่าวคือ องค์จักรพรรดิของญี่ปุ่นจะปราศจากบทบาทและหน้าที่ทางการเมืองทั้งปวง จักรพรรดิมีหน้าที่ดำเนินการกิจการแห่งรัฐภายใต้คำแนะนำหรือความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีและสภาโตเอ็ทเท่านั้น

โดยข้อเสนอของคณะรัฐมนตรีนั้น พระองค์มีพระราชอำนาจในการประกาศพระบรมราชโองการ

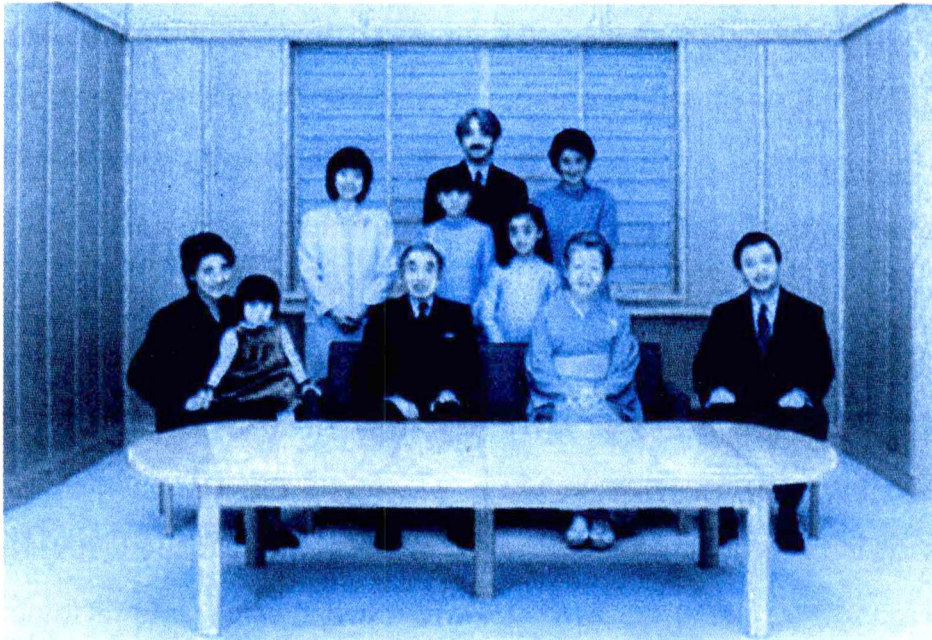
เปิดประชุมสภาโตเอ็ท ฯลฯ และโดยคำแนะนำของสภาโตเอ็ท พระองค์มีอำนาจในการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี การมีพระบรมราชโองการประกาศใช้กฎหมาย การมีพระบรมราชโองการให้สัตยาบันสนธิสัญญา ฯลฯ รวมทั้งการรับรองอักษรสารตราตั้งแก่ทูตานุทูตต่างประเทศ เป็นต้น

นอกจากนี้องค์จักรพรรดิยังทรงมีพระราชกรณียกิจส่วนพระองค์อันเกี่ยวข้องกับกิจการแห่งรัฐ คือ การเป็นประมุขแห่งรัฐที่ต้องทำหน้าที่ต้อนรับพระราชอาคันตุกะ และเสด็จเยือนต่างประเทศเพื่อกระชับความสัมพันธ์กับนานาอารยประเทศให้แน่นแฟ้น เป็นต้น

รัฐธรรมนูญฉบับหลังสงครามที่บัญญัติว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนได้เปลี่ยนฐานะขององค์จักรพรรดิจากเทพเจ้าให้กลายเป็นเพียงคนธรรมดาสามัญ แม้ในความเป็นจริงแล้ว องค์จักรพรรดิและพระบรมวงศานุวงศ์จะยังคงมีฐานะเหนือสามัญชนก็ตาม แต่ก็ก็เป็นสิ่งที่เห็นได้อย่างชัดเจนในปัจจุบันว่า องค์จักรพรรดิและพระบรมวงศานุวงศ์ทุกพระองค์ต่างมีปฏิสัมพันธ์กับประชาชนอย่างกว้างขวางชนิดที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนในประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 หรืออาจกล่าวได้ว่า พระองค์มิใช่เทพที่ชาวญี่ปุ่นไม่เคยเห็นหรือสัมผัสตัวตนไม่ได้ดังเช่นช่วงก่อนปี 1945 อีกต่อไป

แม้จะยังคงมีความขัดแย้งในสังคมญี่ปุ่น
อยู่บ้างระหว่างพวกอนุรักษนิยมที่เชื่อมั่นในลัทธิ
บูชาจักรพรรดิ กับฝ่ายตรงกันข้ามที่ไม่ยึดมั่นใน
สถาบันจักรพรรดิ แต่ไม่ว่าจะเป็นอย่างไร ฐานะ

ขององค์จักรพรรดิในทุกวันนี้ก็ได้ถูกกำหนดแล้ว
อย่างชัดเจนให้เป็นเพียงสถาบันอันเป็นสัญลักษณ์
ที่เป็นศูนย์รวมใจของประชาชนชาวญี่ปุ่นเท่านั้น...

ภาพพระบรมวงศ์ของญี่ปุ่น

(แถวนั่งจากซ้ายไปขวา) เจ้าหญิงมาซาโกะ เจ้าหญิงไอโกะ จักรพรรดิอากิฮิโตะ
จักรพรรดินีมิจิโกะและเจ้าชาย نارูฮิโตะ (รัชทายาท)
(แถวยืนจากซ้ายไปขวา) เจ้าหญิงชยาโกะ เจ้าหญิงมาโกะ เจ้าชายอากิชิโนะ
เจ้าหญิงคาโกะและเจ้าหญิงคิโกะ
(ภาพจาก Imperial Household Agency)

ข้อมูลจาก

- + *Japan as it is* . Tokyo : Gakken . 1990
- + กมล รักตะปุระณะ , แปล . วันวิกฤต (*Japan's Longest Day*) . กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย . 1989
- + <http://web-japan.org/kidsweb/japan/imperial.html>
- + ไชยวัฒน์ คำชู . ญี่ปุ่น ในเอเชียรายปี . กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย . 1991

Know.....
more.....
about.....
Japan.....

ตามรอยตะวัน

สารพันเรื่องน่าอ่าน

โดย ภาณุมาศ รักชาติยิ่งชีพ

ยังจำ “ไอริส จาง” ได้ไหมครับ???

ในปี 1997 หนังสือของเธอที่มีชื่อว่า “The Rape of Nanking : The Forgotten Holocaust of World War II” ได้ถูกตีพิมพ์และโด่งดังติดอันดับหนังสือขายดีของนิวยอร์กไทมส์นานถึง 10 สัปดาห์เลยทีเดียว...

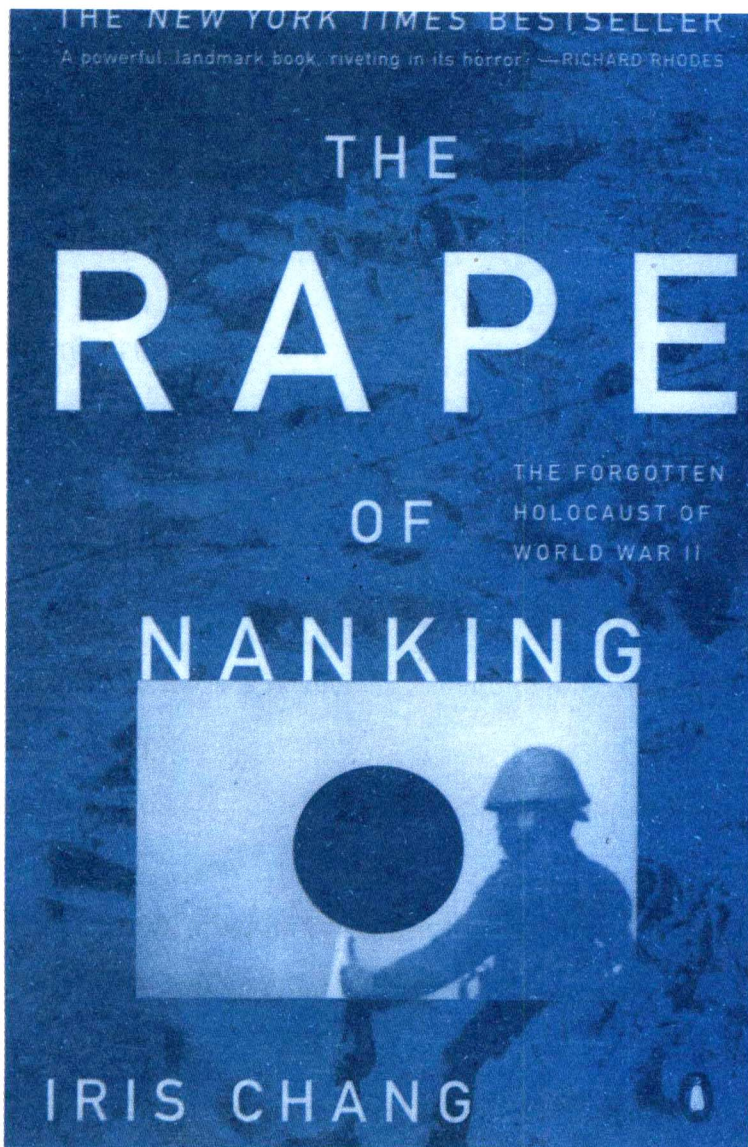
หนังสือของเธอก่อให้เกิดกระแสความสนใจเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่นานกิงอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระแสต่อต้านจากชาวญี่ปุ่นชาตินิยม...

แต่ไม่ว่าข้อเท็จจริงในนานกิงจะเป็นอย่างไร... เธอก็ได้จากโลกนี้ไปแล้ว เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายนที่ผ่านมา...

และไม่ว่าการตายของเธอจะเป็นด้วยสาเหตุใดก็ตาม วันนี้เราขอกล่าวถึงหนังสือ 2 เล่มที่กล่าวถึง “เหตุการณ์ประวัติศาสตร์ที่นานกิง” เพื่อเป็นการไว้อาลัยแด่เธอ...

ย้อนกลับไปเมื่อประมาณ 67 ปีที่ผ่านมา “...เพียงช่วงเวลาไม่นานหลังจากที่กองทัพญี่ปุ่นเข้ายึดนานกิง เมืองหลวงของสาธารณรัฐจีนได้ ในวันที่ 13 ธันวาคม 1937 ถึงต้นปี 1938 ชีวิตของชาวนานกิงหลายแสนคน

“The Rape of Nanking : The Forgotten Holocaust of World War II” ของ ไอริส จาง หนังสือที่เธอต้องการให้โลกได้รับรู้ถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในนานกิงเมื่อปี 1937 ซึ่งเป็น “ความจริง” อันเจ็บปวดและเป็นบทเรียนซึ่งไม่ควรเกิดซ้ำรอยอีก

ไม่ว่าจะเป็นทหารหรือพลเรือน เด็กหรือคนแก่ ผู้ชายและโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้หญิงกับผู้หญิงท้องต่างตกเป็นเหยื่อของการทำลายล้างที่มนุษยกระทำต่อมนุษย์อย่างโหดร้ายทารุณที่สุดเท่าที่เคยประสบมาในประวัติศาสตร์มวลมนุษยชาติ...”

“...ทหารญี่ปุ่นได้เอาดาบปลายปืนเสียบร่างทารกที่ยังมีชีวิตอยู่ แล้วตัวร่างนั้นลงในหม้อน้ำเดือด...”

“...ทั้งยังรุมเรียงควักผู้หญิงไล่ตั้งแต่เด็กอายุ 12 ปี ไปจนถึงคนแก่อายุ 80 ปี จากนั้นก็ฆาตกรรมเมื่อพวกเธอไม่สามารถรับใช้ได้อีกต่อไป...”

“...”

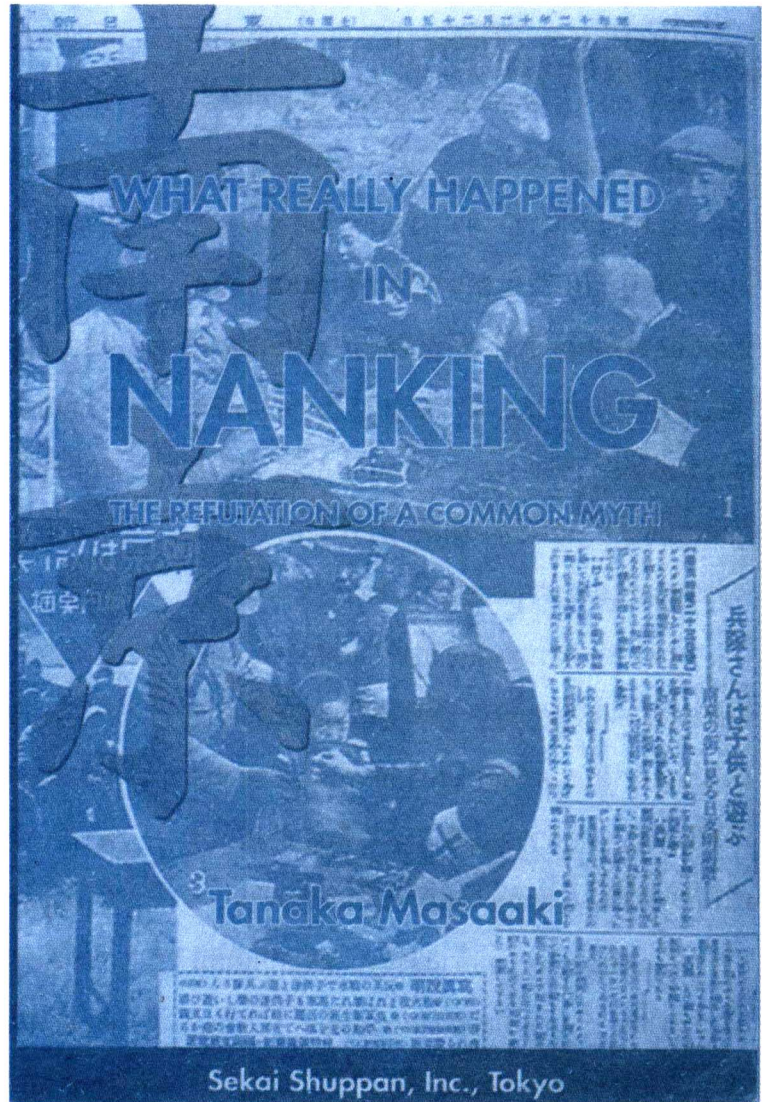
เหล่านี้เป็นเพียงข้อความบางส่วนที่อยู่ใน “The Rape of Nanking: The Forgotten Holocaust of World War II” ของไอริส จาง หนังสือที่เธอเขียนในคำนำไว้ว่า “...หนังสือเล่ม

นี้จะแสดงให้เห็นเฉพาะพฤติกรรมอันป่าเถื่อนโหดร้ายของทหารญี่ปุ่นที่ทำในนานกิงเท่านั้น จุดประสงค์ของการของการเขียนมิได้เป็นไปเพื่อให้ได้ตัวเลขที่แน่นอน... แต่เป็นไปเพื่อให้เกิดความเข้าใจในสิ่งที่เกิดขึ้น เพื่อที่เราจะได้เรียนรู้และรับคำเตือนจากบทเรียนนี้...”

บรรพบุรุษของจางอพยพออกจากนานกิงก่อนที่ญี่ปุ่นจะยึดครองและท้ายที่สุดก็มาตั้งหลักปักฐานในสหรัฐอเมริกา ในช่วงที่โตมานั้น เธอมักจะได้ยินเรื่องราวของการสังหารหมู่ผู้คนจำนวนมากที่นานกิง แต่ปรากฏว่าเธอไม่เคยพบหนังสือหรือเอกสารใดๆ ที่บันทึกถึงเรื่องราวเหล่านี้ไว้ ไม่ว่าจะเป็นในจีน ญี่ปุ่น หรือแม้แต่ในโลกตะวันตก ประหนึ่งว่าเรื่องดังกล่าวเป็นประวัติศาสตร์ที่ถูกลืม นี่จึงเป็นแรงบันดาลใจให้เธอค้นคว้าและเขียนเรื่องนานกิง!

หากย้อนอดีตกลับไปในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จบสิ้นลงในการพิจารณาคดีเป็นเวลาปีกกว่าของศาลอาชญากรรมสงครามแห่งภาคพื้นตะวันออกไกลที่กรุงโตเกียว ท้ายที่สุดศาลฯมีคำพิพากษาให้ประหารชีวิตอาชญากรรมสงคราม 7 คนและจำคุกเป็นเวลาต่างๆ กันอีก 18 คน โดยหนึ่งในผู้ต้องโทษประหารชีวิต คือ พลเอก มัทสึอิ อิวาเนะ ผู้บังคับบัญชากองทัพญี่ปุ่นที่บุกนานกิง ซึ่งมีความผิดฐานไม่ป้องกันการสังหารหมู่อันเกิดจากการกระทำของทหารในบังคับบัญชา ช่มชืด ฆ่า วางเพลิง และปล้นสะดมที่เมืองนานกิง

ในทัศนะของไอริส จาง แล้ว “หากจะมีการยกตัวอย่างความเป็นชาตานพันธุแท้ที่ซ่อนอยู่ในเครื่องแบบแห่งกองทัพขึ้นมาสักเรื่องแล้ว เรื่องราวการฆ่าล้างโคตรที่นานกิงและทุกตัวอักษรในหนังสือของเธอก็คือตัวอย่างที่ว่านั่น”

“What Really Happened in Nanking : The Refutation of a Common Myth” ของทานากะ มาซาอากิ หนังสือที่เขาต้องการเปิดเผย “ความจริง” ที่นานกิงให้โลกรับรู้

เธอเชื่อว่า “ไม่มีใครโต้แย้งข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องการทำหมูครั้งนั้น นอกเสียจากพวกญี่ปุ่นเอง”

ในความเป็นจริงแล้ว ความสัมพันธ์ ระหว่างจีนและญี่ปุ่นก็มีความไม่ราบรื่นอยู่ตลอดตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปี 1998 ซึ่งประธานาธิบดี เจียง เจ๋อ หมินของจีนได้กล่าวระหว่างการเยือนญี่ปุ่นว่า “...ให้ญี่ปุ่นกล่าวขอโทษต่อชาวจีนที่ทหาร ญี่ปุ่นเคยทำทารุณกรรมในระหว่างสงคราม...”

นอกจากนี้ ในต้นปีเดียวกัน (ซึ่งอาจเป็นผลสืบเนื่องจากหนังสือของจางที่ตีพิมพ์ในปี 1997) ชาวญี่ปุ่นกลุ่มชาตินิยมได้จัดการประชุมที่เมืองโอซาก้า เพื่อยืนยันว่าเหตุการณ์ในปี 1937 ที่นานกิงนั้นไม่เป็นความจริง ซึ่งรัฐบาลญี่ปุ่นก็ได้ระงับการประชุมนี้แต่อย่างใด โดยอ้างว่ารัฐบาลจะปฏิเสธมิให้ประชาชน ใช้สถานที่สาธารณะไม่ได้

เหตุการณ์ทั้งสองนี้ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศตกต่ำลงไปอีก

ย้อนกลับไปในปี 1987 หนังสือญี่ปุ่นเล่มหนึ่งซึ่งเขียนโดย ทานากะ มาซาอากิ ได้ถูกตีพิมพ์โดยสำนักพิมพ์เคนโกชะ ต่อมาหนังสือเล่มเดียวกันนี้ได้ถูกตีพิมพ์อีกครั้งในปี 2000 ในภาคภาษาอังกฤษ เพื่อตอบโต้หนังสือของจางและชี้แจงข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในเหตุการณ์ที่นานกิงเมื่อปี 1937

ทานากะ เขียนในบทนำของหนังสือว่า “...หนังสือ “วรรณกรรมอันน่าเบื่อ” ของจาง เป็นสิ่งที่มีอยู่ดาษดื่นและเป็นการกล่าวหาอย่างปราศจาก

ความจริง เป็นการพรรณนาถึงอาชญากรรม ที่น่ารังเกียจและโหดร้ายอันไม่เคยเกิดขึ้นจริง ภาพบางภาพในหนังสือของเธอก็เป็นความเท็จอย่างไม่ปราศจากข้อยกเว้น...”

เขาเชื่อว่า “หากนานกิงอยู่ในสภาวะกลียุคที่มีการฆ่า ข่มขืน หรืออะไรก็ตามอย่างที่จางได้อ้างแล้ว เหตุใดประชากรในนานกิงถึงได้กลับเพิ่มขึ้นอีกครั้งในตอนต้นปี 1938 ยิ่งไปกว่านั้นก็คือ ไม่มีมหาอำนาจใด ไม่ว่าจะเป็นสหรัฐฯ สหราชอาณาจักร หรือฝรั่งเศสได้ทำการประท้วงกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแต่อย่างใด”

สำหรับทานากะแล้ว พลเอก มัตสึอิ อิวาเนะ ผู้บังคับบัญชากองทัพบุกนานกิง คือผู้ที่เขาให้ความเคารพยิ่งกว่าบุคคลใดในโลกนี้ และเมื่อศาลอาชญากร สงครามแห่งภาคพื้นตะวันออกไกลที่กรุงโตเกียวได้พิพากษาให้ประหารชีวิตพลเอกมัตสึอิ ด้วยการแขวนคอ นับแต่นั้นทานากะก็ปลอบประโลมตัวเองว่า จะต้องเปิดเผยความจริงของเหตุการณ์ที่นานกิงให้สาธารณชนได้รับรู้ให้จงได้ และหนังสือ เรื่อง “What Really Happened in Nanking : The Refutation of a Common Myth” ก็คือผลผลิตจากความมุ่งมั่นค้นคว้าของเขานั้นเอง

มาถึงบรรทัดนี้ ผมคงไม่กล่าวถึงรายละเอียดของหนังสือทั้งสองเล่มให้มากความ แต่อยากที่จะกล่าวเพียงว่า “หนังสือทั้งสองเล่มนี้มีข้อมูลที่ตรงกันข้ามกันอย่างสิ้นเชิง และแม้เหตุการณ์จะผ่านไปถึง 67 ปีแล้วก็ตาม แต่มันก็เป็นการยากอย่างยิ่งสำหรับผมที่จะทำใจยอมรับกับข้อมูลที่แตกต่างกันขนาดนั้นได้”

“...ชาติทั้งสองจักต้องระมัดระวัง ที่จะหลีกเลี่ยงการชักนำไปสู่การเข้าใจผิดระหว่างกัน โดยการตีความผิดของคนบางคนหรือการปลุกปั่นโฆษณาชวนเชื่อและต้องใช้ความพยายามอย่างจริงจังในการแสวงหาความจริง...” นี่คือข้อความที่ทานากะเขียนไว้ในคำนำของหนังสือของเขา

แต่... ใครเล่าจะสามารถบอกเล่าความจริงที่ถูกต้องได้

นอกเสียจาก เราจะยอมรับแต่เพียงว่า “ไม่ว่าเหตุการณ์ที่นานกิงจะเกิดขึ้นตามที่จางเขียนไว้หรือไม่ก็ตาม หรือนานกิงจะเป็นเมืองที่เสถียรภาพได้รับการฟื้นฟูกลับสู่สภาพเดิมอย่างรวดเร็วดังที่

ทานากะอ้างก็ตาม” หนังสือทั้งสองเล่มนี้ก็ได้ให้แง่คิดบางประการแก่เราว่า

“ไม่มีใครได้ชัยชนะบนซากปรักหักพังของบ้านเมือง”

ผมขอปิดท้ายด้วยคำพูดของเจียง เจ้อ หมิน อดีตประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีนที่เคยกล่าวไว้ว่า

“ประวัติศาสตร์ คือ กระจกที่ส่องให้เห็นอนาคต (History is the mirror to the future)”

ไม่ว่าความจริงจะเป็นเช่นไร ขอให้เราเรียนรู้จากความผิดพลาดและร่วมกันสร้างโลกที่มีแต่สันติสุข...

ข้อมูลจาก

Iris Chang . *The Rape of Nanking : The Forgotten Holocaust of World War II* . USA : BasicBooks . 1997
(ฉบับภาษาไทย : ฉัตรนคร อดิศงห์ , แปล . *หลังเลือดที่นานกิง* . กรุงเทพฯ : มติชน . 2003)

Tanaka Masaaki . *What Really Happened in Nanking : The Refutation of a Common Myth* . Tokyo : Sekai Shuppan . 2000

กมล รักตะปุระณะ , แปล . *วันวิกฤต (Japan's Longest Day)* . กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย . 1989

เอเชียรายปี . กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย . 2001 . p.224

www.manager.co.th

J-Festival

วัตถุประสงค์แนบไต่ต

ที่มีในประเทศญี่ปุ่น???

เทศกาลประเพณีใด

ที่ชาวญี่ปุ่นยึดถือ

ปฏิบัติกันมาช้านาน???

คุณสามารทสัมผัส

วัฒนธรรมประเพณี

อันมีค่าของไทยองประเทศ

แห่ง "อาทิตย์อุทัย"

ได้ที่นี้!!!

แปลและเรียบเรียงโดย สุรเดช คล้องมงคล
สุคนธา สุระเรืองชัย

หากจะว่าไป เสน่ห์ของประเทศต่างๆ ก็อยู่ที่ความสวยงามของ วัฒนธรรมประเพณีที่มีประวัติศาสตร์มาช้านาน มีนัยที่ลึกซึ้ง และความ ประณีตอันเป็นเอกลักษณ์ ประเทศญี่ปุ่นก็เป็นอีกประเทศหนึ่งที่มี ประวัติศาสตร์ยาวนานนับพันๆ ปี วัฒนธรรมประเพณีต่างๆ จึงมีอยู่ มากมายหลายหลาก อย่างไรก็ตาม หากไม่นับเจเทรนด์ (J-Trend) แบบที่ วัยรุ่นไทยรู้จักกันเป็นอย่างดีแล้ว วัฒนธรรมประเพณีญี่ปุ่นที่งดงามก็ยังคงมีอีกมากที่เรายังไม่รู้จัก บทความนี้จึงขอแนะนำวัฒนธรรมประเพณีที่น่าสนใจของญี่ปุ่นในไตรมาสแรกของปีแก่ผู้อ่านทุกท่าน ขอเชิญอ่านได้ เลยครับ...

"เซจิน โนะ ฮิ"

(Seijin no hi-Coming-of-Age Day)

เด็กหญิงชาวญี่ปุ่นที่กำลังบรรลุนิติภาวะ
ในชุดฟูริโซเตะ
(ภาพจาก The Ministry of Foreign Affairs)

วันจันทร์ที่สองของเดือนมกราคม ของทุกปี (ในอดีตจะตรงกับวันที่ 15 มกราคม แต่ในปี 2000 ได้ย้ายมาเป็น วันจันทร์ที่สองของเดือนมกราคมแทน) ถือเป็นวันที่มีความสำคัญวันหนึ่ง สำหรับวัยรุ่นญี่ปุ่นที่อายุจะครบ 20 ปี ในปีนั้นๆ โดยวันดังกล่าวเป็นที่รู้จักกัน ในนามว่า "เซจิน โนะ ฮิ"

สำหรับวันหยุดประจำชาตินี้ ถูกจัดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกระตุ้นให้ผู้ที่อยู่ในวัยกำลังเข้าสู่การเป็นผู้ใหญ่ ให้มีสภาพจิตใจที่พร้อมจะเป็นสมาชิกที่สามารถพึ่งตนเองได้ของสังคม โดยรัฐบาลท้องถิ่นต่างๆ (Municipal Governments) จะเป็นเจ้าภาพจัดพิธี “การบรรลุนิติภาวะ” สำหรับผู้ที่อายุ 20 ปีทุกคน

ไม่ปรากฏหลักฐานว่าเทศกาลเซจิน โนะะ ฮิโนะ ได้เริ่มมีการจัดมาตั้งแต่สมัยใด แต่ในอดีตนั้น เด็กผู้ชายจะได้รับการยอมรับว่าเติบโตเป็นผู้ใหญ่เมื่อพวกเขาอายุ 15 ปี และ 13 ปีสำหรับเด็กผู้หญิง โดยในสมัยเอโดะ (1603-1868) เด็กผู้ชายจะมีการถอนไผ่และเด็กผู้หญิงก็จะข้อมพันให้เป็นสีดำ

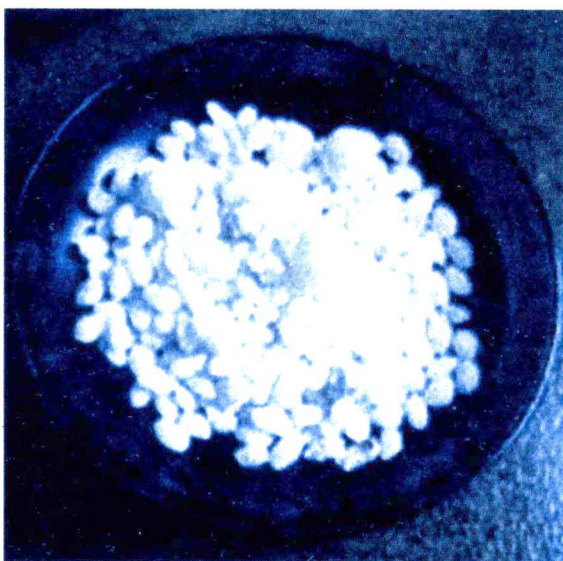
กระทั่งในปี 1876 จนถึงปัจจุบัน กฎหมายของญี่ปุ่นจึงมีการเปลี่ยนแปลงให้การบรรลุนิติภาวะจะต้องมีอายุ 20 ปีบริบูรณ์ และเมื่อ

บรรลุนิติภาวะแล้ว พวกเขาจะได้รับสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง สามารถสูบบุหรี่และดื่มสุราได้ ฯลฯ อย่างไรก็ตาม สิทธิเหล่านี้ก็จะมาพร้อมกับภาระใหม่ๆ ที่พวกเขาต้องรับผิดชอบเช่นเดียวกัน ดังนั้นการมีอายุครบ 20 ปีจึงถือเป็นจุดเปลี่ยนที่ยิ่งใหญ่สำหรับชีวิตของชาวญี่ปุ่นคนหนึ่งๆ เลยทีเดียว

โดยทั่วไปในเทศกาลนี้ ผู้ชายมักจะสวมสูทสากลและผู้หญิงส่วนใหญ่จะใส่ชุด “ฟูริโซเดะ” (Furisode - กิโมโนแบบดั้งเดิม สำหรับผู้หญิงที่ยังไม่แต่งงานซึ่งมีแขนเสื้อที่ยาวมาก) และชุดเหล่านี้นั่นเองที่เป็นเครื่องหมายบ่งบอกถึงการสิ้นสุดของวัยเด็กและการเริ่มชีวิตใหม่ในวัยผู้ใหญ่ของพวกเขา

ฮินา มัตสึริ (Hina Matsuri)

วันที่ 3 มีนาคมของทุกปี ถือว่าเป็นวันงานเทศกาลที่สำคัญอีกงานหนึ่งของชาวญี่ปุ่น นั่นคือ “ฮินา มัตสึริ” (เทศกาลตุ๊กตาหรือเทศกาลของเด็กผู้หญิง) โดยครอบครัวชาวญี่ปุ่นที่มีลูกสาวหรือเด็กหญิงอยู่ในบ้านจะจัด “ฉากและตุ๊กตาญี่ปุ่น” ภายในบ้าน รวมทั้งมีการเซ่นตุ๊กตาเหล่านั้นด้วยขนมข้าวอบกรอบและอาหารอื่นๆ เพื่อขอให้เด็กหญิงตัวน้อยๆ ได้เจริญเติบโตขึ้นไปอย่างแข็งแรงและมีความสุข

ขนมข้าวอบกรอบ (Hina-arare)
ที่ใช้ในการเซ่นตุ๊กตา

สำหรับตุ๊กตานั้นก็ถูกตกแต่งสวมใส่ด้วยชุดพระราชพิธีในราชสำนักญี่ปุ่นสมัยเฮอัน (Heian, 794-1192) และจัดเรียงบนหิ้งสักหลาดสีแดง โดยขนาดของตุ๊กตาและจำนวนชั้นของหิ้งจะมีความแตกต่างกันออกไปตามอริยาศัย แต่โดยมากจะมีทั้งหมดประมาณ 5 หรือ 7 ชั้น โดยชั้นบนสุดซึ่งเป็นชั้นสำหรับตุ๊กตাজักรพรรดิและจักรพรรดินีจะถูกตกแต่งเป็นพิเศษด้วยฉากสีทองสุกปลั่งจนมีลักษณะคล้ายบัลลังก์ในราชสำนักเมื่อครั้งโบราณกาล

ส่วนชั้นรองลงมาจะถูกตกแต่งด้วยตุ๊กตานางสนองพระโอรสจำนวน 3 ตัว ในชั้นที่สามจะถูกตกแต่งด้วยตุ๊กตาคณิกาในราชสำนักอีก 5 ตัว ในชั้นที่สี่ซึ่งเป็นชั้นที่วางถาดอาหารไว้ตรงกลางนั้นทั้งสองข้างจะถูกขนาบไว้ด้วยตุ๊กตาของเสนาบดีต่างๆ และในชั้นที่ห้าจะถูกตกแต่งด้วยตุ๊กตาราชของครักซ์ซึ่งเหน็บกึ่งต้นส้มอยู่ที่เอวซ้ายและกึ่งต้นเชอรี่อยู่ที่เอวขวา

ตุ๊กตাজักรพรรดิ (ซ้าย) และจักรพรรดินี (ขวา) พร้อมฉากประดับซึ่งนิยมตั้งไว้ชั้นบนสุด (ภาพจาก Asahi Shogakusei Shimbun)

ธรรมเนียมการถือปฏิบัติในการจัดฉากและตุ๊กตาญี่ปุ่นในวันที่ 3 เดือน 3 ตามปฏิทินญี่ปุ่นเหล่านี้ได้เริ่มต้นขึ้นเป็นครั้งแรกในสมัยเอโดะ (1603-1868) โดยเชื่อว่าจะเป็นการขจัดปัดเป่าและคุ้มครองเด็กหญิงให้พ้นภัยจากการรังควาญของปีศาจร้าย โดยตุ๊กตาเหล่านี้ก็คือมนต์ที่จะคอยขับไลปีศาจนั่นเอง

หิ้งที่ประดับประดาด้วยตุ๊กตาซึ่งชาวญี่ปุ่นเชื่อว่าเป็นมนต์ที่คุ้มครองเด็กหญิงจากการรังควาญของปีศาจร้าย (ภาพจาก Ministry of Foreign Affairs)

กระทั่งในปัจจุบันนี้ ชาวญี่ปุ่นในบางส่วนของประเทศก็ยังคงมีความเชื่อว่าการนำตุ๊กตากระดาษเหล่านี้ไปลอยในแม่น้ำลำคลองภายหลังงานเทศกาลได้สิ้นสุดลง จะเปรียบเสมือนการลอยความเจ็บไข้ได้ป่วยและโชคร้ายต่าง ๆ ไปกับกระแสน้ำ

นอกจากนี้ ครอบครัวชาวญี่ปุ่นส่วนใหญ่ก็เริ่มนำตุ๊กตาออกมาจัดเรียงบนชั้นตั้งแต่กลางเดือนกุมภาพันธ์นั้นยังเชื่ออีกว่า ยิงนำตุ๊กตาคณะไปลอยให้ไปอยู่ในที่ไกลแสนไกล ซ้ำเพียงใด

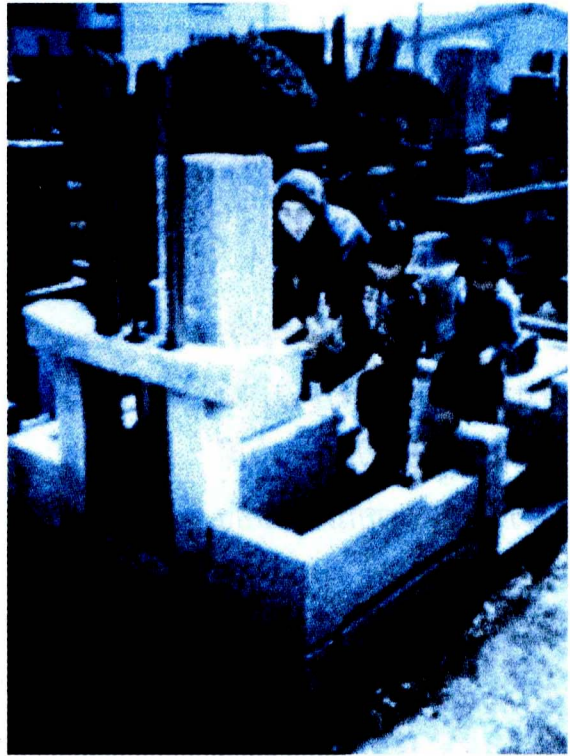
ก็จะยิ่งส่งผลสืบเนื่องไปถึงอนาคตการแต่งงาน
ของเด็กน้อยเหล่านั้นเอง

วสันตวิษุวัต หรือ “ฮิกัน” (Vernal Equinox or “Higan”)

ประมาณวันที่ 20 หรือ 21 มีนาคมของทุกปี
ซึ่งเป็นวันที่พระอาทิตย์ได้โคจรข้ามเส้นศูนย์สูตร
อันส่งผลให้กลางวันและกลางคืนยาวเท่ากัน หรือ
เรียกว่า “วสันตวิษุวัต” ในภาษาไทย และ “ชุนบุน
โนะ ฮิ” (Shunbun no Hi) ในภาษาญี่ปุ่น ถือได้
ว่าเป็นวันหยุดประจำชาติของญี่ปุ่น ซึ่งสื่อให้เห็นถึง
จิตวิญญาณที่เข้าถึงธรรมชาติและความรักใน
สรรพสิ่งของชาวญี่ปุ่น

สำหรับวันหยุดประจำเทศกาลนี้จะเริ่มต้นขึ้น
3 วันก่อนหน้าวันวสันตวิษุวัต และสิ้นสุดลง 3 วัน
ให้หลังวันวสันตวิษุวัตนั้น รวมเรียกว่า “ฮิกัน” (Higan)
ซึ่งตลอดช่วงเวลาหนึ่งสัปดาห์นี้จะเป็นเวลาที่ชาว
ญี่ปุ่นเดินทางกลับไปเยี่ยมสุสานประจำตระกูลเพื่อ
แสดงความเคารพต่อบรรพบุรุษ โดยพวกเขาจะ
ทำความสะอาดสุสาน สักการะดวงวิญญาณ ด้วย
ดอกไม้และเครื่องหอมหรือกำยาน หากจะว่าไป
เทศกาลนี้ก็มีความใกล้เคียงกับเทศกาลเซ็งเม็ง
ของชาวจีนอยู่ไม่น้อยทีเดียว

และเมื่อภายหลังจากวันวสันตวิษุวัตได้ผ่าน
ผ่านไป ช่วงเวลากลางวันจะเริ่มกลับมายาวนานกว่า
กลางคืนอีกครั้งนั้น ชาวญี่ปุ่นก็ถือเป็นความเชื่อ
กันมาตั้งแต่อดีตกาลว่า ความหนาวเย็นแห่งฤดู

ชาวญี่ปุ่นกำลังสักการะสุสานประจำตระกูล
(ภาพจาก Kypdo)

หนาวได้ผ่านพ้นไปแล้ว ความอบอุ่นและสดใสเริ่ม
กลับมาเยือน รวมทั้งดอกซากุระ สัญลักษณ์แห่ง
ฤดูใบไม้ผลิของญี่ปุ่นก็จะเริ่มผลิดอกบานสะพรั่ง
อีกครั้ง โดยเริ่มตั้งแต่ภาคใต้ของประเทศที่อบอุ่น
กว่าไล่ขึ้นมาจนถึงภาคเหนือที่หนาวเย็นกว่า จน
กลายเป็นประเพณีการชมดอกซากุระบาน ซึ่งเรา
จะได้นำมาเล่าในครั้งต่อไป

● ● ● ● ● ● ● ●

ข้อมูลจาก

<http://web-japan.org/kidsweb/japan.html>

J-Toys

ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีการละเล่นพื้นบ้านมากมายและมีของเล่นที่น่ารักอีกนานาชนิด กระทั่งจนถึงปัจจุบันนี้ ของเล่นดั้งเดิมหลายชนิดก็ยังคงได้รับความนิยมในหมู่เด็กๆ ญี่ปุ่น เช่น “เมนโกะ” หรือ เกมส่ว้างการ์ด ซึ่งผู้เล่นจะต้องขว้างการ์ดลงบนพื้นเพื่อทำให้การ์ดของผู้เล่นอีกฝ่ายหงายขึ้นให้ได้ โดยการ์ดเหล่านี้จะมีสีส่นลวดลายที่เด็กๆชอบ “โคมะ” หรือ ลูกข่าง และ “ทาโกะ” หรือ ว้าว ซึ่งได้รับอิทธิพลจากจีนเมื่อหลายพันปีก่อน โดยนิยมเล่นกันมาตั้งแต่สมัยเอโดะ ฯลฯ ของเล่นเหล่านี้จะนิยมเล่นกันมากในหมู่เด็กผู้ชาย

Menko

Ayatori

O-tedama

Japanese battledore

แปลและเรียบเรียงโดย สุรเดช คล่องมงคล
สุวรรณี เนียมโย

สำหรับว่านั้นก็ยังมีหลายชนิดและขนาด รวมทั้งมีการตกแต่งด้วยภาพต่างๆ อย่างสวยงาม นอกจากนี้ยังมีว้าวชนิดหนึ่งที่นิยมเล่นในหมู่ครอบครัวพ่อค้า นั่นคือ ยักโกดาโกะ (Yakkodako) ซึ่งจะมีการตกแต่งเป็นรูปนักรบสมัยโบราณ บางครั้งมีขนาดใหญ่สุดถึง 1090 ตารางนิ้ว สำหรับวิธีการเล่นนั้น ผู้เล่นจะต้องพยายามใช้เชือกยาวของตนเองตัดเชือกยาวของฝ่ายตรงข้ามให้ขาด จึงจะเป็นผู้ชนะ

ส่วนของเล่นที่เป็นที่นิยมเล่นในหมู่เด็กหญิงชาวญี่ปุ่นก็มีหลากหลายชนิดเช่นกันแต่ที่เป็นที่โปรดปรานมากที่สุดคือ ฮาเนะสึกิ (Hanetsuki) ซึ่งมีรูปร่างคล้ายๆกับแบดมินตัน แต่ลูกขนไก่นั้นทำมาจากเมล็ดพืชแล้วนำมาตกแต่งให้สวยงามด้วยขนไก่ ส่วนไม้ที่ใช้ตีนั้นทำมาจากไม้แล้วนำมาตกแต่งให้เป็นรูปต่างๆ เช่น หุ่นในชุดกิโมโน (Kimono) นักแสดงคาบูกิ (Kabuki) เป็นต้น

สำหรับในช่วงเทศกาลปีใหม่นั้น ชาวญี่ปุ่นจะถือว่าไม่สมบูรณ์ไปเลยทีเดียว หากขาดของเล่นที่มีชื่อว่า ฟูกุ วารายิ (Fuku warai) ซึ่งนิยมเล่นมาตั้งแต่ปลายสมัยเอโดะ (1603-1868) และเริ่มเป็นที่แพร่หลายจนถึงเป็นการละเล่นประจำวันปีใหม่ในสมัยไทโช (1912-1926)

สำหรับรูปแบบการละเล่นนี้ก็มีแนวคิดง่ายๆ คือ ผู้เล่นต้องถูกปิดตาแล้วก็ปะติดปะต่อรูปร่าง

หน้าตาของโครงหน้า เช่น หู ตา จมูก ปาก บนโครงหน้านั้นให้สมบูรณ์ ซึ่งหลายครั้งหน้าที่ผู้เล่นตอกมามากจะผิดรูปผิดร่าง จนสามารถเรียกเสียงหัวเราะจากทุกๆ คนได้ไม่น้อยทีเดียว

เหล่านี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการละเล่นพื้นบ้านและของเล่นที่น่ารักๆ ของญี่ปุ่น...

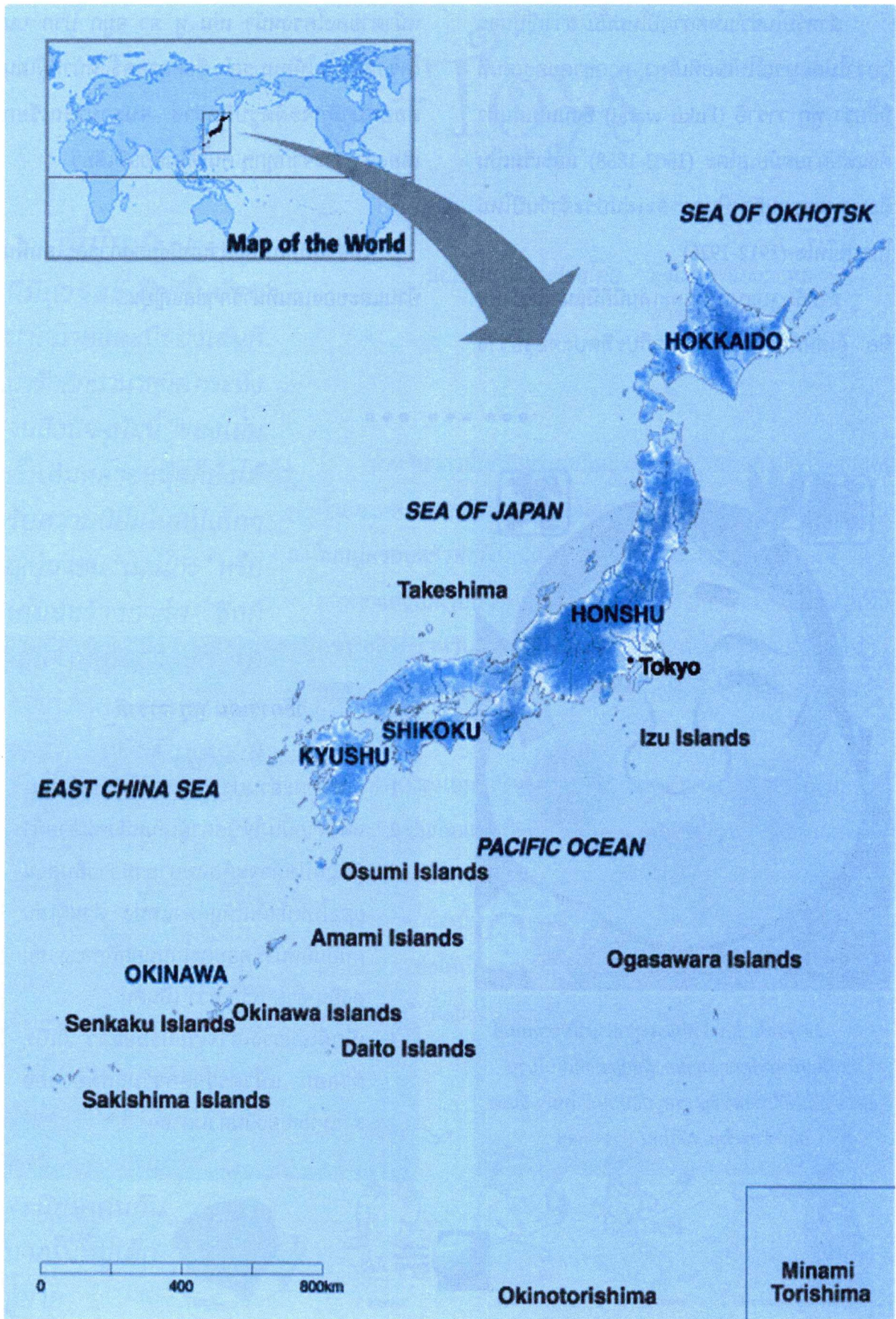

แต่เดิมนั้น ใบหน้าที่มักจะถูกนำมาใช้เล่นเกมส์จะเป็นหน้าการ์ตูนกลมๆของผู้หญิงดังที่เห็นในรูป แต่ปัจจุบันได้มีการสร้างสรรค์รูปแบบหน้าใหม่ๆ ขึ้นมา เช่น ตัวการ์ตูนสมัยใหม่ ดารา ฯลฯ

วิธีการเล่น ฟูกุ วารายิ

1. ผู้เล่นคละส่วนประกอบของโครงหน้านั้น
2. หลังจากนั้น ให้ปิดตาผู้เล่นหนึ่งคนด้วยผ้า
3. ผู้ที่ถูกปิดตาจะต้องพยายามวางชิ้นส่วนของใบหน้าให้ถูกตำแหน่ง ส่วนผู้เล่นคนอื่นมีหน้าที่คอยตะโกนบอกทิศทาง เช่น สูงขึ้น ซ้าย หรือ ขวา เป็นต้น
4. เมื่อผู้เล่นวางเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็เปิดผ้าออก แล้วตรวจดูความถูกต้องของตำแหน่งของชิ้นส่วนต่างๆ

รู้เพื่อเรื่องญี่ปุ่น

โดย สุรเดช คล้องมงคล

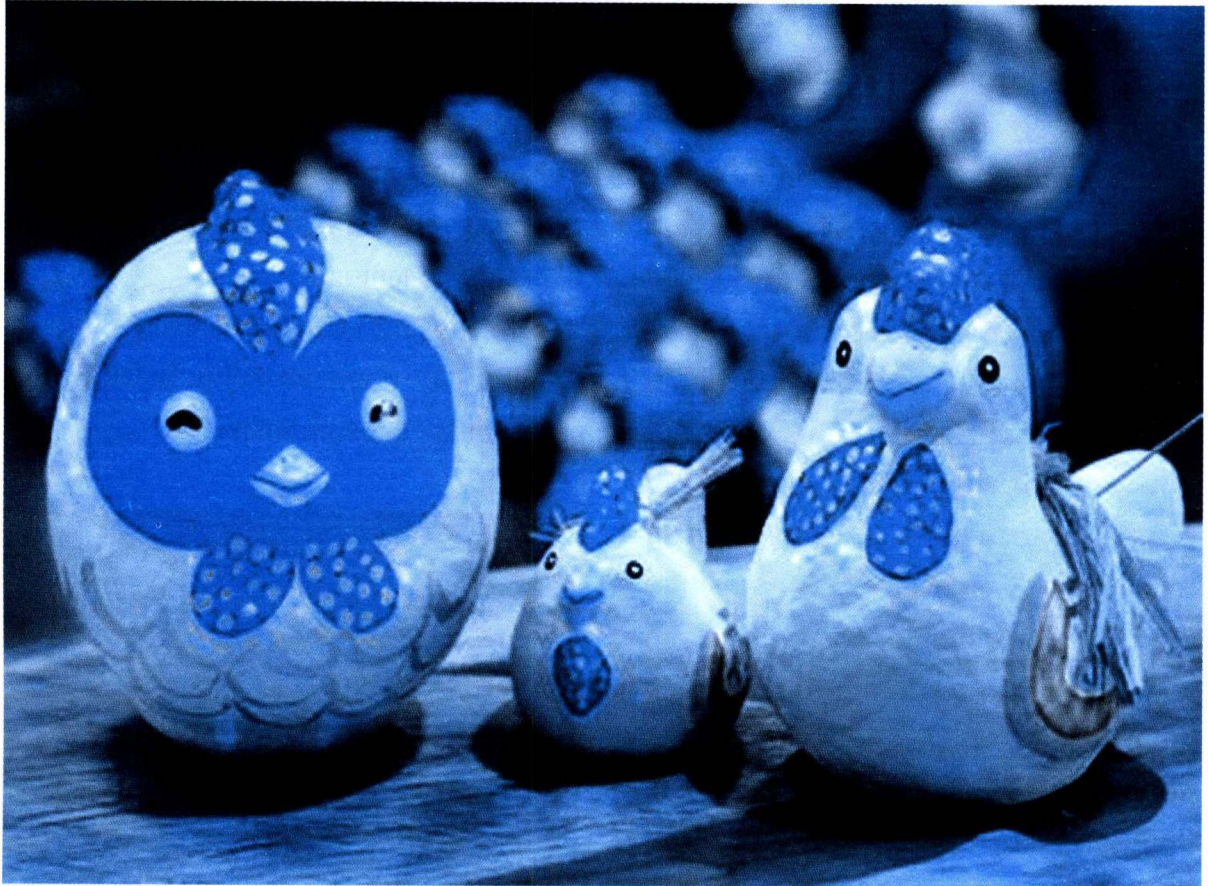
ประเทศญี่ปุ่นมีประชากรทั้งสิ้นประมาณ 127 ล้านคน ถือได้ว่าเป็นประเทศที่มีประชากรมากเป็นอันดับ 9 ของโลก และเนื่องจากญี่ปุ่นเป็นเกาะที่มีขนาดไม่ใหญ่มากนัก ความหนาแน่นของประชากรต่อพื้นที่จึงสูงถึง 342 คนต่อตารางกิโลเมตร ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าสูงมาก เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอุตสาหกรรมชั้นนำอื่นๆ เช่น สหรัฐฯ ที่มีความหนาแน่นของประชากรต่อพื้นที่เพียง 29 คนต่อตารางกิโลเมตร และ ฝรั่งเศส ที่มีความหนาแน่นของประชากรต่อพื้นที่ 107 คนต่อตารางกิโลเมตรเท่านั้น

และแม้ว่าพื้นที่ทั้งหมดของประเทศญี่ปุ่นจะเป็นเกาะที่ตั้งอยู่ระหว่างแผ่นดินใหญ่ของทวีปเอเชียในทางตะวันตกและมหาสมุทรแปซิฟิก แต่พื้นที่มากกว่าร้อยละ 70 ของประเทศญี่ปุ่นก็เป็นพื้นที่ภูเขา แม้กระทั่งในเขตเมืองต่างๆ ยังมีพื้นที่ราบรวมกันสุทธิน้อยกว่าร้อยละ 30 ของพื้นที่ทั้งหมด

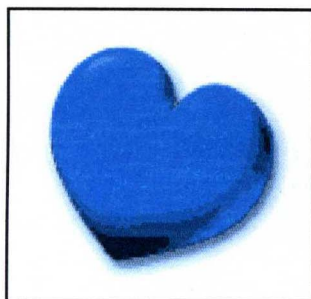
ในด้านการปกครองนั้น ประเทศญี่ปุ่นแบ่งการปกครองออกเป็น 47 จังหวัด ตามพื้นฐานทางสภาพภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ โดยจังหวัดดังกล่าวทั้งหมดนั้นสามารถแบ่งย่อยออกเป็น 9 ภูมิภาค นั่นคือ ฮอกไกโด ซึ่งอยู่ตอนเหนือสุดของประเทศ ตามด้วย โทโฮกุ, คันโต, ชูบุ, กิงกิ, ชูโกกุ, ชิโกกุ, คิวชู และโอกินาวา ซึ่งอยู่ตอนใต้สุดของประเทศ ซึ่งแต่ละภูมิภาคจะมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว กล่าวคือ มีภาษาท้องถิ่นและสำเนียงเฉพาะตามแต่ละภูมิภาค รวมไปถึงมีจารีตและประเพณีที่แตกต่างกัน เช่น เขตคันโตซึ่งรวมกรุงโตเกียว และเขตคันไซ ซึ่งรวมไปถึงเมืองโอซาก้า นั้น จะมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจนในแทบทุกด้าน ตั้งแต่ รสชาติของอาหารตลอดจนถึงศิลปะพื้นบ้านต่างๆ เป็นต้น

นี่เป็นเพียงข้อมูลเบื้องต้นเล็กๆน้อยๆบางส่วนเกี่ยวกับญี่ปุ่น ฉบับหน้าเราจะมารู้เรื่องญี่ปุ่นกันต่อ...

ในวาระ: ดีดี ขึ้นปีใหม่ ขออำนาจ ทุกสิ่งใด ในทิวหล้า
 จงปกป้องคุ้มครอง ทุกเวลา ให้นำพา พบพาน ความเจริญ
 แม้มิทุกข์ ให้ทุกข์ห่าง มลางสิ้น แม้อยู่กัน ก็บ่ใจ ไม่ห่างเหิน
 สุขภาพ ไรโรคา มาเจริญ จะเดินทาง ต่างแห่งใด ปลอดภัยพาล
 กิจการ งานค้า ก้าวหน้าดวง ให้มีคน คงรุ่งเสริม ต่อเติมฝัน
 ผลกำไร ได้เพิ่ม เสริมทุกวัน เปลี่ยนพลิกผัน ชีวิตใหม่ ให้ลงงาม
 ถ้าศึกษา หาความรู้ อยู่ตอนนี้ ปัญญาดี รุรอบตัว ทั่วเขตคาม
 เพื่อนรักใคร่ ใจผูกพันร์ กันทุกยาม ดั่งขงถน้ำ หล่อเลี้ยงไว้ ในสังคม
 งดงามมีคู่ รักแท้ ในชีวิต ให้ลิขิต มาคู่กัน วันสุขสม
 ความพิศหวัง งามลับ กับบางลม คงชื่นชม กับสุคติ ปรีชา

ด้วยรักจากใจ กองบรรณาธิการ
 จดหมายข่าวโครงการสันติไมตรีไทย-ญี่ปุ่น

“ขอเยาะเย้ยทุกขยากรวากหนามลำเข็ญ

คนยังคงยืนเด่นโดยท่าทนาย”

แสงดาวแห่งศรัทธา

จิตร ภูมิศักดิ์

กองบรรณาธิการ จดหมายข่าวโครงการสันติไมตรีไทย-ญี่ปุ่น
“ขอแสดงความเสียใจอย่างสุดซึ้ง
ต่อความสูญเสียทั้งปวงจากเหตุการณ์คลื่นยักษ์เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2547
และขอเป็นกำลังใจแก่ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ดังกล่าวทุกท่าน
ให้ต่อสู้อย่างเข้มแข็งต่อไป...”

เจ้าของ : โครงการสันติไมตรีไทย-ญี่ปุ่น (สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย)
บรรณาธิการ : นายสุรเดช คล่องมงคล
ที่ปรึกษาของบรรณาธิการ : ผศ.ดร.ศิริพร วัชชวัลคุ
กองบรรณาธิการ : นายเอกสิทธิ์ หนูหนักดี, นางสาวสุคนธา สุระเรืองชัย, นางสาวสุวรรณี เนียมโย
สถานที่ติดต่อ : ชุดโครงการ “สันติไมตรีไทย-ญี่ปุ่น” คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
เลขที่ 2 ถนนพระจันทร์ เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200 โทรศัพท์ : 0-2613-2315 โทรสาร : 0-3428-2248
E-mail : mirtu06@yahoo.com
พิมพ์ที่ : บริษัท บพิตรการพิมพ์ จำกัด 70 ถนนราชบพิธ เขตพระนคร กรุงเทพฯ Thailand 10200
0-2221-9781, 0-2222-5555 E-mail : borpitt@asianet.co.th